

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет обліку та податкового менеджменту

**Кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу
імені Миколи Чумаченка**

**ОСВІТНЬО–ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
"Фінансовий моніторинг і аналіз"**

галузь знань: 07 "Управління та адміністрування"
спеціальність: 071 "Облік і оподаткування"

Форма здобуття освіти: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Бенефіціарна власність клієнтів в системі протидії відмиванню
коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї
масового знищення АТ «Сенс Банк»

здобувача Гончар Анни Вікторівни

Науковий керівник: д.е.н., професор Ловінська Л.Г.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Ловінська Л.Г.

Київ – 2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 92 сторінки, 6 таблиць, 2 рисунка, список використаних джерел з 31 найменувань, додатки.

Тема роботи: «Бенефіціарна власність клієнтів в системі протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення АТ «Сенс Банк».

Об'єктом дослідження є процес встановлення бенефіціарної власності клієнтів у системі фінансового моніторингу.

Предметом дослідження є теоретико–методичні та практичні аспекти ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників у банківських установах, зокрема в АТ «Сенс Банк».

Мета дослідження полягає у дослідженні особливостей бенефіціарної власності клієнтів у системі фінансового моніторингу та розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності процедур ідентифікації та верифікації клієнтів у банківському секторі.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- розкрити сутність поняття «бенефіціарна власність» та її роль у фінансовому моніторингу;
- проаналізувати законодавчі та міжнародні підходи до ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників;
- дослідити політику АТ «Сенс Банк» у сфері перевірки клієнтів та встановлення КБВ;
- виявити особливості роботи з РЕР, джерелами інформації, схемами власності;
- визначити основні проблеми та запропонувати напрями вдосконалення процесу верифікації КБВ у банках.

Дипломна робота складається з двох розділів. У першому розділі проаналізовано теоретико–методичні основи визначення бенефіціарної власності, структури корпоративного контролю, вимоги FATF та українського законодавства щодо розкриття КБВ. У другому розділі досліджено політику АТ «Сенс Банк» у

сфері встановлення КБВ, особливості верифікації клієнтів, джерела даних, а також розроблено пропозиції щодо вдосконалення фінансового моніторингу з урахуванням сучасних викликів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Полягає у формуванні пропозицій щодо вдосконалення ідентифікації бенефіціарної власності клієнтів банку, гармонізації українських підходів із міжнародними стандартами та посиленні ефективності протидії фінансовим злочинам.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2025.

Рік захисту роботи: 2025.

Ключові слова: бенефіціарна власність, кінцевий бенефіціарний власник, фінансовий моніторинг, АТ «Сенс Банк», відмивання коштів, ідентифікація, верифікація, PEP, структура власності, FATF.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ У ФІНАНСОВОМУ МОНІТОРИНГУ	6
1.1. Структура власності та бенефіціарна власність у фінансовому моніторингу	6
1.2. Організація процесу ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників	16
1.3. Вплив бенефіціарної власності на типології відмивання коштів.....	27
РОЗДІЛ 2 БЕНЕФІЦІАРНА ВЛАСНІСТЬ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АТ «СЕНС БАНК».....	35
2.1. Політика АТ «Сенс Банк» щодо фінансового моніторингу та ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників	35
2.2. Особливості перевірки клієнтів на предмет належності до політично значущих осіб (PER), їх сімей та пов'язаних осіб.....	47
2.3. Джерела інформації, які використовує АТ «Сенс Банк» для встановлення кінцевого бенефіціарного власника	55
2.4. Використання схематичного зображення структури власності клієнтів у фінансовому моніторингу АТ «Сенс Банк»	67
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	83
ДОДАТКИ.....	87

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків та зростання загроз, пов'язаних із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, бенефіціарна власність набула ключового значення в системі фінансового моніторингу. Визначення справжніх власників бізнесу – не лише формальна вимога, а один із основоположних елементів забезпечення прозорості фінансових потоків, протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та недопущення поширення зброї масового знищення.

Особливу актуальність тема набуває в умовах, коли складні корпоративні структури, офшорні схеми, залучення номінальних осіб та обмежений доступ до міжнародних реєстрів ускладнюють ідентифікацію кінцевих вигодоотримувачів. У таких умовах фінансовий моніторинг перетворюється на важливий механізм забезпечення фінансової безпеки держави та стабільності банківської системи.

АТ «Сенс Банк», як один із системно важливих банків України, виконує ключову роль у впровадженні політик належної перевірки клієнтів, ідентифікації кінцевих бенефіціарів та моніторингу підозрілих операцій. Його досвід є показовим прикладом адаптації до сучасних регуляторних вимог, втілення міжнародних стандартів FATF та цифровізації процесів фінансового моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблема бенефіціарної власності розглядається як у правовому, так і в економічному контекстах. Значний внесок у формування теоретичних засад зробили Є. Сухоруков, Г. Уманців, О. Абесінова, які досліджують природу контролю над корпоративними структурами та нормативне регулювання фінансової прозорості. У центрі уваги також перебувають міжнародні документи – рекомендації FATF, Директива ЄС 2015/849, методологія визначення КБВ, затверджена постановою КМУ №1011. Проте практичні аспекти реалізації цих норм у діяльності українських банків потребують подальшого вивчення.

Окрему проблему становить встановлення КБВ в умовах воєнного стану – коли обмеження доступу до документів, форс-мажорні обставини та зростання

фінансових ризиків вимагають перегляду методик та посилення контролю за достовірністю поданої інформації.

Саме тому обрана тема кваліфікаційної бакалаврської роботи є актуальною, оскільки поєднує нормативно–правову, методичну та прикладну площини аналізу бенефіціарної власності в контексті запобігання відмиванню коштів. Її важливість посилюється необхідністю гармонізації української системи з міжнародними стандартами та підвищенням довіри до фінансового сектору.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження теоретичних основ, нормативного забезпечення та практичних аспектів ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників у системі фінансового моніторингу АТ «Сенс Банк», а також розробка пропозицій щодо вдосконалення процедур верифікації клієнтів.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

з’ясувати економіко–правову природу бенефіціарної власності та її значення у фінансовому моніторингу;

проаналізувати структури власності та підходи до визначення КБВ згідно з міжнародними стандартами;

охарактеризувати політику АТ «Сенс Банк» щодо перевірки клієнтів та ідентифікації КБВ;

дослідити джерела інформації та технології, що використовуються банком у процесі встановлення КБВ;

виявити проблемні аспекти та запропонувати напрями вдосконалення перевірки бенефіціарів у банківській практиці.

Об’єктом дослідження є система фінансового моніторингу в банківському секторі, зокрема діяльність АТ «Сенс Банк».

Предметом дослідження виступають теоретико–методичні та практичні аспекти ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників у системі протидії відмиванню коштів.

Методи дослідження включають: аналіз, синтез, індукцію та дедукцію, системний і функціональний підходи, логіко–юридичний аналіз, контент–аналіз нормативних джерел, а також елементи порівняльного та кейс–аналізу.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Отримані результати поглиблюють розуміння ролі кінцевого бенефіціарного власника у фінансовому моніторингу, зокрема щодо протидії фіктивним структурам і транзитним рахункам. Методичне значення полягає у визначенні ефективних підходів до ідентифікації та верифікації КБВ відповідно до законодавства України та стандартів FATF. Практична цінність – в аналізі політики АТ «Сенс Банк» щодо перевірки КБВ і ПЕП, оцінці джерел інформації та практики виявлення ризикових операцій через структуру власності клієнтів.

Інформаційною базою дослідження є: чинне законодавство України, рекомендації FATF, директиви ЄС, методологічні документи НБУ та КМУ, внутрішні політики АТ «Сенс Банк», а також наукові публікації з тематики фінансового моніторингу, ідентифікації КБВ та протидії відмиванню коштів.

Структура роботи: Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ БЕНЕФІЦІАРНИХ ВЛАСНИКІВ У ФІНАНСОВОМУ МОНІТОРИНГУ

1.1. Структура власності та бенефіціарна власність у фінансовому моніторингу

Останніми роками у науковій сфері спостерігається посилення інтересу до дослідження проблематики фінансового моніторингу як одного з ключових інструментів забезпечення фінансово–економічної безпеки держави, суспільства та суб'єктів господарювання. Ця тенденція зумовлена зростанням рівня глобалізації фінансових потоків, посиленням транснаціональної злочинності, а також поширенням практик легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. У зв'язку з цим фінансовий моніторинг набуває стратегічного значення як механізм виявлення, попередження та протидії ризикам, пов'язаним із фінансуванням тероризму, розповсюдженням зброї масового знищення, тінізацією економіки, ухиленням від сплати податків і неефективним використанням фінансових ресурсів.

Загрози, пов'язані з відмиванням нелегальних доходів, продовжують зростати внаслідок активного використання цифрових технологій, зокрема криптовалют, а також завдяки ускладненню механізмів фінансових операцій. Це посилює актуальність забезпечення ефективного функціонування системи фінансового моніторингу та удосконалення її інструментарію. Зважаючи на вищевикладене, ефективність фінансового моніторингу безпосередньо залежить від якості реалізації його базових процедур – ідентифікації та верифікації клієнтів фінансових установ та інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

У сучасних умовах активної глобалізації фінансових ринків та зростання загроз, пов'язаних із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, значна увага приділяється дослідженню питань структури власності та

визначення бенефіціарних власників у межах системи фінансового моніторингу. Саме встановлення фактичних власників корпоративних структур відіграє ключову роль у протидії фінансовим злочинам, зокрема відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та іншим формам економічної злочинності.

Г. В. Уманців під структурою власності пропонує розуміти система взаємозв'язків, яка визначає розподіл корпоративних прав між власниками та контролюючими особами у підприємстві. Це поняття не повинно ототожнюватися з поняттям «рівень власності», яке характеризує належність певного підприємства або організації конкретній юридичній чи фізичній особі, що є суб'єктом контролю [1]

Розрізняють три основні типи структури власності: горизонтальну, вертикальну та змішану.

Горизонтальна структура власності передбачає, що власник контрольних пакетів акцій кількох організацій (як фізична, так і юридична особа) має підконтрольні структури на одному рівні, при цьому ці компанії не володіють акціями одна одної. Така структура є типовою для великих концернів і державних об'єднань. У разі застосування цієї моделі у фінансовому моніторингу важливим є розкриття інформації щодо кожного з учасників ланцюга власності для виявлення потенційних ризиків, пов'язаних з відмиванням коштів.

Вертикальна структура власності характеризується ланцюгом підконтрольних підприємств, де кожна наступна організація підпорядкована попередній. В цьому випадку, контролюючи тільки перше підприємство в ланцюгу, суб'єкт контролю може опосередковано володіти іншими компаніями. Така модель часто використовується в об'єднаннях на основі вертикальної інтеграції, де контроль над фінансовими потоками є розподіленим, але все ж відомості про кінцевих бенефіціарів можуть бути складними для розкриття.

Змішана структура власності поєднує елементи горизонтальної та вертикальної структур. Власник безпосередньо контролює лише першу компанію, у той час як інші компанії знаходяться під його контролем

опосередковано. Важливою особливістю змішаної структури є те, що на кожному рівні власності можуть існувати кілька підконтрольних структур, що потребує детальної перевірки в рамках фінансового моніторингу для виявлення потенційних фінансових ризиків [2, С. 2].

Встановлення кінцевого бенефіціарного власника (КБВ) у такій складній структурі є ключовим елементом фінансового моніторингу, оскільки саме КБВ, а не формальні власники, можуть бути причетними до незаконної діяльності, зокрема до відмивання коштів або фінансування тероризму. Враховуючи складність і різноманіття структур власності, важливою є реалізація механізмів для ефективного та достовірного розкриття бенефіціарної власності в рамках нормативного регулювання, що, в свою чергу, дозволить мінімізувати фінансові ризики і підвищити рівень прозорості в економіці.

Проблема приховування справжніх власників активів є однією з найбільш гострих у міжнародній практиці, адже складні та багаторівневі структури володіння використовуються для маскування зв'язків між кінцевими вигодонабувачами та юридичними особами. Це ускладнює проведення ефективного фінансового моніторингу та створює передумови для уникнення регуляторного контролю. У зв'язку з цим особливого значення набувають процедури ідентифікації структури власності та виявлення бенефіціарної власності, які є обов'язковими для суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Ефективне встановлення бенефіціарних власників передбачає аналіз формального та фактичного контролю над юридичною особою, перевірку зв'язків між учасниками корпоративної структури, а також вивчення джерел походження капіталу. На практиці це супроводжується низкою проблем, пов'язаних із відсутністю повної, достовірної та прозорої інформації про ланцюги власності, використанням номінальних власників, офшорних юрисдикцій, трастових угод тощо.

Встановлення бенефіціарної власності має базуватися на чітко визначених нормативно-правових підходах, міжнародних стандартах (зокрема

Рекомендаціях FATF) та сучасних інструментах ризик-орієнтованого підходу. У зв'язку з цим необхідним є подальше вдосконалення методологічного забезпечення процедур розкриття структури власності, впровадження електронних реєстрів бенефіціарів, а також цифровізація процесів перевірки та аналізу корпоративних зв'язків із використанням аналітичних платформ і технологій обробки великих даних.

Таким чином, дослідження структури власності та механізмів встановлення бенефіціарної власності є важливою складовою розвитку системи фінансового моніторингу, що забезпечує прозорість фінансових потоків, підвищення довіри до фінансової системи та посилення економічної безпеки держави.

Визначення та перевірка бенефіціарного власника є одним із ключових елементів системи належної перевірки клієнтів у рамках фінансового моніторингу, що прямо передбачено у Рекомендації 10 Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF). У вказаній рекомендації наголошується на необхідності ідентифікації бенефіціарного власника та здійснення заходів, спрямованих на перевірку його особи з метою забезпечення впевненості фінансової установи в тому, що їй достеменно відомо, хто є кінцевим вигодоотримувачем клієнта. Зазначене є особливо важливим у випадку обслуговування юридичних осіб або правових утворень, оскільки передбачає обов'язкове формування чіткого уявлення про структуру власності та контролю з боку відповідного суб'єкта фінансового моніторингу [3, С. 14].

Аналогічні підходи до розкриття інформації про бенефіціарних власників закріплені на рівні права Європейського Союзу. Так, у статті 13 Директиви (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради від 20 травня 2015 року, яка стосується запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів або фінансування тероризму, передбачено обов'язок для держав-членів забезпечити створення централізованих національних реєстрів бенефіціарної власності. Ці реєстри повинні містити актуальну інформацію про кінцевих бенефіціарних власників компаній, корпорацій, трастів, фондів та

інших правових утворень, що здійснюють свою діяльність на території відповідної держави–члена ЄС [4].

Зазначене правове положення є важливим кроком на шляху до підвищення прозорості структури власності суб'єктів господарювання та ефективності системи фінансового моніторингу. Його положення поступово імплементуються у національні законодавства країн–членів ЄС, а також у правову систему України, відповідно до взятих міжнародних зобов'язань у сфері боротьби з відмиванням коштів. У цьому контексті створення та ефективне функціонування Єдиного державного реєстру бенефіціарних власників в Україні є ключовою складовою належного контролю за прозорістю бізнесу, запобігання ризикам фінансових зловживань та зміцнення економічної безпеки.

Національне законодавство України чітко регламентує поняття та ознаки бенефіціарної власності як одного з ключових елементів у системі протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Відповідно до положень Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», кінцевим бенефіціарним власником визнається фізична особа, яка має можливість здійснювати вирішальний вплив на управлінські або економічні рішення юридичної особи, незалежно від формального володіння корпоративними правами.

Такий вплив може реалізовуватись як безпосередньо (через пряме володіння часткою в юридичній особі), так і опосередковано – через ланцюг підконтрольних осіб або структуру володіння, що включає трасти, фонди, офшорні компанії тощо. Важливим критерієм, що дозволяє ідентифікувати бенефіціарного власника, є володіння фізичною особою щонайменше 25 % статутного капіталу або прав голосу в юридичній особі. Такий рівень участі у капіталі або управлінні визначається як ознака прямого вирішального впливу [5].

Правове закріплення поняття бенефіціарної власності в українському законодавстві відповідає міжнародним стандартам, зокрема Рекомендаціям FATF, та слугує важливим механізмом забезпечення прозорості корпоративних структур. Це, у свою чергу, підвищує ефективність фінансового моніторингу, унеможлиблює використання юридичних осіб як інструментів для приховування незаконно набутого капіталу та забезпечує підзвітність суб'єктів господарювання перед державою та суспільством.

У контексті структур власності це положення набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє фокусувати увагу фінансових установ, наглядових органів та інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу на виявленні реальних вигодоотримувачів, а не лише номінальних власників компаній. У свою чергу, це сприяє виявленню потенційних ризиків, пов'язаних з фінансовими операціями, та формуванню ефективної системи превентивних заходів у сфері протидії відмиванню коштів.

Відповідно до чинного законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником (КБВ) визнається виключно фізична особа, яка має вирішальний вплив на діяльність юридичної особи. Це положення принципово відрізняється від загальнішого поняття «бенефіціара», яким може бути не лише фізична, а й юридична особа або інше правове утворення, що прямо або опосередковано отримує вигоду від фінансових операцій. При цьому важливо підкреслити, що формальне володіння часткою в юридичній особі (на рівні 25 % або більше статутного капіталу) не є безумовною підставою для набуття статусу КБВ, якщо особа виконує лише функції номінального власника або посередника.

Номінальні власники зазвичай залучаються фактичними (реальними) контролерами з метою приховування своєї участі в управлінні компанією, уникнення податкових або регуляторних обмежень, а також задля користування преференційними умовами господарської діяльності в офшорних юрисдикціях. Такі практики часто використовуються з метою ускладнення процедури верифікації власності та ухилення від відповідальності за результати

функціонування юридичної особи, що створює серйозні ризики для системи фінансового моніторингу та економічної безпеки загалом.

У зв'язку з цим, законодавство покладає на суб'єктів первинного фінансового моніторингу обов'язок належним чином ідентифікувати КБВ своїх клієнтів. Для цього суб'єкти зобов'язані витребувати від юридичних осіб повну та достовірну інформацію щодо структури власності, якою останні мають володіти відповідно до норм чинного законодавства [6]. Перевірка достовірності цієї інформації передбачає не лише аналіз офіційних документів, наданих клієнтом, а й використання додаткових джерел, у тому числі відкритих баз даних, корпоративних реєстрів інших країн, а також внутрішньої аналітики.

Важливо, що у процесі проведення належної перевірки суб'єкти фінансового моніторингу не мають права обмежуватись лише інформацією, яка міститься в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. У разі встановлення розбіжностей між відомостями, отриманими в результаті перевірки, та офіційними даними з реєстру, фінансові установи зобов'язані повідомити про це Державну службу фінансового моніторингу України. Такий підхід спрямований на виявлення випадків фіктивної або підставної власності, що дозволяє своєчасно виявляти ризики, пов'язані з можливим відмиванням коштів, фінансуванням тероризму чи іншими правопорушеннями фінансового характеру.

Отже, ідентифікація КБВ є не лише формальною процедурою, а й ключовим елементом комплексного аналізу структури власності клієнта, що має вирішальне значення для досягнення цілей фінансового моніторингу та забезпечення прозорості корпоративного сектору.

Військова агресія російської федерації суттєво вплинула на регуляторні підходи щодо розкриття інформації про структуру власності та кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб в Україні. З одного боку, було змінено строки подання відповідної інформації. Згідно з чинним законодавством, юридичні особи зобов'язані оновити дані про структуру власності та КБВ протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану [7].

Такий крок пояснюється як об'єктивними труднощами, пов'язаними з війною (зокрема, обмеженим доступом до документів, пошкодженням об'єктів, переміщенням осіб тощо), так і необхідністю концентрації зусиль держави на пріоритетних безпекових напрямках.

З іншого боку, попри складну ситуацію, спостерігається активізація роботи над удосконаленням механізмів ідентифікації КБВ. 19 вересня 2023 року була затверджена Методологія визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника постановою Кабінету Міністрів України та Національного банку України № 1011 [8]. Прийняття цього документа стало важливим кроком у процесі імплементації міжнародних стандартів FATF (Financial Action Task Force) щодо прозорості бенефіціарної власності. Методологія передбачає чіткий алгоритм дій юридичної особи з метою виявлення ознак прямого та непрямого вирішального впливу на її діяльність.

Метою Методології є формування єдиного підходу до збору, аналізу та подання інформації про КБВ, що передбачає:

- загальні форми документування (в тому числі – опис структури власності, схематичне зображення ланцюга володіння, підтвердні документи);

- етапність дослідження з метою встановлення особи (осіб), які здійснюють вирішальний контроль;

- оцінку ознак номінальності чи фіктивності контролюючих осіб.

Це дозволяє не лише покращити якість первинного фінансового моніторингу, а й значно підвищити ефективність національної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, особливо в умовах зростаючих ризиків, пов'язаних із воєнною ситуацією. Крім того, Методологія посилює вимоги до суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо ретельного документального обґрунтування визначення КБВ, а також забезпечення прозорості ланцюгів володіння, навіть якщо вони охоплюють кілька іноземних юрисдикцій.

Таким чином, в умовах воєнного стану держава не лише адаптує вимоги до об'єктивних реалій, а й продовжує послідовне впровадження стандартів ЄС та FATF, забезпечуючи баланс між прозорістю та безпекою бізнес–середовища.

Згідно з дослідженнями О. К. Абесінової, Україна здійснює значні кроки щодо підвищення ефективності заходів, спрямованих на встановлення кінцевого бенефіціарного власника та забезпечення актуальності й достовірності інформації в Єдиному державному реєстрі. Це, безумовно, є важливим етапом на шляху до посилення прозорості корпоративного управління і боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму.

Однак, на думку вченої, попри досягнення в цій сфері, низка організаційних питань, зокрема визначення осіб, які мають реальний вплив на фінансові потоки компаній та контроль за їхніми активами, потребує подальшого дослідження та вдосконалення. Це вимагає удосконалення нормативно–правового забезпечення та практичного механізму реалізації на законодавчому рівні, що, своєю чергою, забезпечить більш ефективний контроль і моніторинг за бенефіціарними власниками юридичних осіб в Україні [9, С. 134].

Таким чином, фінансовий моніторинг є невід'ємною складовою сучасної фінансової системи, що має на меті забезпечення прозорості фінансових операцій, виявлення потенційних фінансових злочинів та зниження ризиків, пов'язаних із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. В умовах глобалізації фінансових ринків, зростаючої інтеграції національних економік у світову фінансову систему та збільшення кількості транснаціональних економічних злочинів, роль фінансового моніторингу стає надзвичайно важливою для забезпечення стабільності та довіри до фінансових установ.

Одним із основних елементів фінансового моніторингу є процес ідентифікації клієнтів, який передбачає перевірку їхнього статусу та визначення бенефіціарних власників. Цей процес є важливим для виявлення реальних кінцевих бенефіціарів компаній, що дозволяє виявити потенційно небезпечні операції та попередити можливі порушення, пов'язані з ухиленням від

регулювання. Особливу складність у цьому контексті становить використання підприємствами складних корпоративних структур, включаючи офшорні компанії та трасти, що ускладнює процес ідентифікації справжніх власників та їхніх економічних інтересів.

Важливим етапом у фінансовому моніторингу є аналіз корпоративних зв'язків та структури власності підприємств, що дозволяє розкрити ланцюги операцій і визначити їхню потенційну небезпеку для фінансової стабільності. Враховуючи глобальні тенденції та розвиток міжнародних фінансових схем, значення такого аналізу постійно зростає. У цьому контексті особливу роль відіграють сучасні інформаційні технології, зокрема електронні реєстри бенефіціарних власників, що дозволяють здійснювати більш ефективну перевірку корпоративних структур та полегшують процес виявлення аномальних або підозрілих фінансових операцій.

Гармонізація національних фінансових нормативних актів з міжнародними стандартами, зокрема з Рекомендаціями Групи боротьби з відмиванням грошей (FATF), є важливим аспектом, що забезпечує ефективність фінансового моніторингу на глобальному рівні. Це дозволяє створити єдині правила та стандарти для усіх учасників фінансового ринку, що сприяє зниженню трансакційних ризиків та підвищенню довіри до фінансових установ.

Отже, фінансовий моніторинг є важливим інструментом для забезпечення фінансової безпеки, який потребує постійного вдосконалення та адаптації до нових викликів та загроз. Ефективне виявлення бенефіціарних власників, використання сучасних технологій та гармонізація національних і міжнародних стандартів є ключовими факторами, які визначають успіх фінансового моніторингу в умовах сучасної глобалізованої економіки.

1.2. Організація процесу ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників

Сучасне законодавство у сфері фінансового моніторингу передбачає значні зміни в організації процесу ідентифікації та верифікації клієнтів, зокрема щодо встановлення кінцевих бенефіціарних власників. Запровадження оновленого підходу до верифікації є ключовим фактором у підвищенні ефективності роботи суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) та гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами.

У попередній редакції нормативного регулювання, зокрема відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14.10.2014 № 1702–VII [10], верифікація клієнта розумілася як встановлення (підтвердження) СПФМ відповідності особи клієнта або його представника отриманим ідентифікаційним даним виключно за умови особистої присутності особи. Такий підхід, хоча й забезпечував високий рівень надійності, водночас обмежував гнучкість та оперативність процедури, особливо в умовах цифровізації фінансових послуг.

Суттєвим кроком уперед стало прийняття Закону України від 6 грудня 2019 року «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5], який передбачає можливість проведення дистанційної верифікації. Згідно з положеннями нового закону, верифікація визначається як комплекс заходів, що вживаються СПФМ з метою перевірки (підтвердження) належності отриманих ідентифікаційних даних до відповідної особи, а також для підтвердження або встановлення відомостей щодо кінцевих бенефіціарних власників або фактів їх відсутності.

Таким чином, запровадження дистанційної форми верифікації істотно трансформує традиційні підходи до здійснення належної перевірки клієнтів. З

одного боку, це сприяє підвищенню доступності фінансових послуг для клієнтів, мінімізує часові та організаційні витрати на проходження процедури, а з іншого – вимагає від СПФМ використання сучасних технічних засобів та інструментів перевірки даних (наприклад, електронних цифрових підписів, відеоверифікації, біометричних ідентифікаторів).

Законодавча новела, яка передбачає дистанційну верифікацію, не лише сприяє спрощенню взаємодії між СПФМ та клієнтами, а й створює передумови для більш ефективного виявлення кінцевих бенефіціарних власників, що є одним із центральних завдань сучасної системи фінансового моніторингу. Водночас, з огляду на ризики, пов'язані з використанням дистанційних форм верифікації, потребує постійного удосконалення нормативно–правове регулювання та технологічна інфраструктура, що забезпечує належний рівень достовірності перевірки.

У підсумку, організація процесу ідентифікації та верифікації КБВ у світлі останніх змін законодавства базується на принципах ризик–орієнтованого підходу, цифровізації процедур та забезпечення балансу між зручністю для користувачів і безпекою фінансової системи.

Процедура належної перевірки клієнта в системі фінансового моніторингу передбачає обов'язкову ідентифікацію кінцевого бенефіціарного власника (КБВ) з особливою увагою до виявлення випадків залучення номінальних власників. Установлення фактів формального володіння, за якого заявлений власник юридичної особи виконує лише представницькі функції, є критично важливим для попередження схем відмивання коштів і фінансування тероризму. До основних індикаторів, що свідчать про номінальність власника, належать концентрація в особи ролі засновника або керівника численних компаній у пільгових юрисдикціях, наявність розбіжностей між наданими клієнтом даними та відкритими джерелами, а також ознаки реального контролю третьої особи, яка формально не фігурує в офіційних структурах власності.

У разі отримання інформації, що викликає сумнів у точності встановлених даних про КБВ, або за неможливості підтвердити достовірність

відомостей, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний відмовити в установленні або продовженні ділових відносин із клієнтом, а також утриматися від проведення будь-яких фінансових операцій із ним. Такий підхід закріплено в національному законодавстві як засіб мінімізації ризику використання фінансової системи в злочинних цілях.

Відкриття в 2020 році Реєстру кінцевих бенефіціарних власників на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних стало важливим кроком упровадження міжнародних стандартів прозорості корпоративної власності. Забезпечення публічного доступу до відомостей про КБВ, включно з можливістю інтеграції цих даних у Глобальний реєстр бенефіціарів, створює юридичну основу для контролю та аналітики зі сторони як національних, так і міжнародних зацікавлених осіб.

Наразі увага державних органів і СПФМ зосереджена на формуванні ефективного механізму верифікації інформації з Реєстру КБВ. Передбачається, що такий механізм, реалізація якого відповідатиме вимогам Директиви (ЄС) 2015/849, дозволить здійснювати перехресну перевірку даних, знижувати ризики корупційних впливів та забезпечувати послідовне оновлення відомостей про кінцевих бенефіціарів.

Отже, організація процесу ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників базується на поєднанні аналітичного вивчення корпоративних структур, оперативного застосування індикаторів підозрілих операцій та використання державних реєстрів із відкритим доступом. Такий комплексний підхід сприяє підвищенню ефективності фінансового моніторингу та зміцненню довіри до національної фінансової системи.

При здійсненні процедури ідентифікації та верифікації клієнтів—резидентів суб'єкти первинного фінансового моніторингу керуються положеннями статті 11 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5] та розділу IX Положення про здійснення фінансового

моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство фінансів України № 282 [12].

З огляду на правовий статус фізичної особи необхідно встановити її повне ім'я, у тому числі прізвище, ім'я та по батькові (за наявності), дату народження, а також реквізити документа, що посвідчує особу та визнається законом придатним для укладення правочинів на території України. При цьому аналізують дані паспорта громадянина України або іншого відповідного посвідчення, дату його видачі, орган, що видав документ, а також інформацію про місце проживання чи перебування.

Для підтвердження реєстраційного номера платника податків перевіряють як класичний РНОКПП, так і номер паспорта громадянина України з відміткою про відмову від прийняття облікової картки, а за наявності – унікальний запис в Єдиному державному демографічному реєстрі. У випадках, коли традиційні компоненти імені відрізняються за національною ознакою клієнта, відтворюють тільки присутні частини імені.

Аналогічні вимоги поширюються на фізичних осіб–підприємців, з додатковим уточненням реквізитів дати і номера запису в єдиному державному реєстрі юридичних осіб та підприємців, а також банківських рахунків за наявності.

Ідентифікація та верифікація юридичних осіб–резидентів передбачає збирання інформації про їхнє повне найменування та місцезнаходження, дату і номер державної реєстрації в єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань, а також відомостей про виконавчий орган та суб'єктів, уповноважених розпоряджатися рахунками та майном. Ідентифікаційний код (ЄДРПОУ) і реквізити рахунків у банку доповнюють картину клієнта за необхідності, хоча банки можуть звільняти себе від встановлення реквізитів рахунків інших банків. Перелік відомостей під час верифікації нерезидентів розширюється за рахунок інформації про громадянство, місце тимчасового перебування в Україні та легалізовані

виписки з іноземних реєстрів або нотаріально засвідчені документи про реєстрацію відповідних юридичних осіб.

Для трастів та інших правових утворень, що не мають статусу юридичної особи, необхідно встановити їх повне найменування, мету діяльності, об'єкти управління, країну заснування, місцезнаходження, банківські реквізити та податкові коди нерезидента, який звертається до послуг СПФМ, а також надати легалізовані копії статутних документів про створення трасту.

Такий підхід забезпечує комплексну оцінку клієнта та відповідає вимогам статті 11 Закону України № 361–ІХ.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 19 вересня 2023 р. № 1011 «Про затвердження Методології визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника» [11], процес ідентифікації та верифікації КБВ складається з п'яти взаємопов'язаних етапів, кожен із яких має чіткі завдання та критерії оцінки.

На першому етапі здійснюється дослідження ознак прямого вирішального впливу фізичної особи на юридичну особу. Це передбачає аналіз наявності та обсягу частки статутного (складеного) капіталу або прав голосу, якими вона володіє безпосередньо. Ключовою задачею є не лише встановлення факту володіння мінімум 25 % капіталу або прав голосу, але й оцінка того, наскільки ця доля надає змогу приймати рішення, що визначають основні напрями діяльності компанії – від затвердження статуту до призначення керівництва й розподілу прибутку (п. 5.1).

Другий етап фокусується на виявленні непрямого контролю, коли фізична особа реалізує вирішальний вплив через ланцюги володіння чи довірені структури. Методологія виокремлює низку механізмів: оформлення власності через пов'язані юридичні особи, трасти, фонди; здійснення контролю за допомогою права розпоряджатися активами або доходами; вплив на склад управлінських органів через договірні або правочинні механізми. Важливо оцінити не лише юридичну форму, але й фактичну практику – наприклад, чи

існують рішення, прийняті особою поза межами статутних процедур, які свідчать про безпосередній контроль (п. 5.2).

На третьому етапі збираються та аналізуються відомості про всіх учасників корпоративної структури: засновників, довірчих власників, захисників, вигодоодержувачів та інших осіб, які можуть мати вирішальний вплив на компанію чи траст. Для трастових схем Методологія вимагає ідентифікації вигодоодержувачів навіть тоді, коли вони є групою осіб за ознаками або класом – необхідно зібрати відомості, що дадуть змогу встановити їхню особу безпосередньо під час виплати або реалізації прав (п. 5.3).

Четвертий етап передбачає систематизацію, узагальнення та документування отриманої інформації. На цьому етапі проводиться зіставлення даних із різних джерел – корпоративних, реєстрових, відкритих баз даних, аналітичних ресурсів – для формування обґрунтованого висновку щодо наявності або відсутності КБВ. Документування включає створення внутрішніх актів, схем ланцюгів власності, аналітичних записок та протоколів перевірок, що забезпечує прозорість і відслідковуваність прийнятих рішень (п. 5.4).

Нарешті, п'ятий етап полягає в постійному моніторингу та оновленні інформації про КБВ. Оскільки корпоративні структури можуть змінюватися внаслідок реорганізацій, передачі часток або інших операцій, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані щонайменше раз на рік перевіряти актуальність відомостей, а у разі суттєвих змін – оновлювати їх негайно. Такий підхід гарантує, що база даних про наявних КБВ залишається достовірною та відображає реальний стан власності (п. 5.5).

Якщо в ході дослідження за підпунктами 1–2 пункту 5 не виявлено чітких ознак прямого чи непрямого впливу або якщо результати аналізу викликають сумніви, Методологія передбачає додаткову перевірку осіб, які обіймають керівні посади та посади в наглядових і виконавчих органах юридичної особи, а також тих, хто виконує функції одноособового органу управління (п. 6). Це дозволяє виявити потенційно значущих осіб, котрі можуть

здійснювати вирішальний вплив навіть без формального володіння корпоративними правами.

Відповідно до «Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 7 червня 2024 р. № 282 [12] організація процесу ідентифікації та верифікації клієнта покладає на СПФМ низку чітко нормативно визначених зобов'язань. Ідентифікація особи клієнта повинна відбуватися безпосередньо до встановлення ділових відносин або до проведення будь-яких фінансових операцій, проте законодавець допускає розтягнення процедури верифікації на період, необхідний для неперешкоджання звичній діловій практиці, за умови належного управління ризиками легалізації доходів і фінансування тероризму.

Наразі нормативна база передбачає деталізацію обсягу ідентифікаційних даних, які СПФМ зобов'язані одержувати від клієнта залежно від його правового статусу – фізичної особи, фізичної особи–підприємця, юридичної особи, електронного резидента, трасту чи державної установи. Додатково встановлено окремі вимоги до даних, які слід отримати стосовно міжнародних організацій, представництв ЄС чи дипломатичних установ іноземних держав. Водночас закон та Положення зобов'язують СПФМ використовувати для верифікації інформацію не лише з оригіналів та нотаріально засвідчених копій офіційних документів, але й із відкритих державних реєстрів, баз даних міжнародних і міжурядових організацій, інтегрованих систем електронної ідентифікації (BankID, ICEI та «Дія») і, за необхідності, процедур відеофіксації.

Під час верифікації клієнта СПФМ мають упевнитися в достовірності отриманих ідентифікаційних даних, підтвердити належність цих даних особі, яка звернулася, та виключити ризики самозванства. Особливі процедури передбачені для неповнолітніх, резидентів і нерезидентів, е–резидентів України, а також осіб, які проводять або беруть участь в азартних іграх і лотереях: для останніх – окремо перевіряється їх правоздатність і відсутність законодавчо визначених обмежень доступу.

Напрями вдосконалення процедури визначаються ризик–орієнтованим підходом, що зобов’язує СПФМ диференціювати глибину перевірки залежно від рівня очікуваних загроз. Факти проведених заходів документуються шляхом створення підтверджених копій документів із проставленими підписами й часовими мітками, використанням електронних підписів та позначок часу на фото – і відеозаписах процедури, що гарантує прозорість та відслідковуваність прийнятих рішень.

У разі якщо клієнт діє через представника, обов’язковою умовою стає перевірка повноважень цього представника, зокрема, легалізованих за міжнародними правилами довіреностей або інших документів, що підтверджують надання прав на представництво. У контексті верифікації нерезидентів СПФМ повинні отримувати легалізовані витяги з реєстрів відповідних іноземних держав або нотаріально завірені документи про реєстрацію, що підвищує надійність ідентифікаційних даних.

Завершальною стадією процесу є інформування клієнта про обробку його персональних даних з метою запобігання фінансовим злочинам та забезпечення їх належного захисту відповідно до законодавства про інформаційну безпеку. Повторні процедури ідентифікації та верифікації не проводяться за відсутності підстав вважати первинні дані неактуальними чи сумнівними, що оптимізує ресурси СПФМ та сприяє балансуванню між ефективністю контролю і комфортом клієнтів. Таблиця з етапами процесу ідентифікації – див. Додаток А

У сучасних умовах дистанційного обслуговування банківських послуг автентифікація клієнта виступає ключовим доповненням до традиційних процедур ідентифікації та верифікації, оскільки забезпечує додатковий рівень захисту від несанкціонованого доступу та знижує ймовірність шахрайських операцій. У межах моделі «Know Your Customer» автентифікаційні методи застосовуються паралельно з ідентифікацією, що полягає у зборі базової інформації про клієнта, та верифікацією, під час якої перевіряється точність і достовірність цих даних.

Зокрема, використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП) дозволяє банку отримувати копії посвідчувальних документів, засвідчені самим клієнтом, що гарантує їх автентичність і нерозривний зв'язок із особою, відкриваючи можливості для безпечного укладання правочинів у цифровому середовищі. Інтеграція системи BankID Національного банку України розширює цей підхід: шляхом електронної автентифікації за допомогою банківських даних клієнт підтверджує свою особу, а банк отримує достовірні ідентифікаційні дані без необхідності фізичного контакту.

Зчитування даних із безконтактного електронного носія, імплантованого до ID-картки, доповнює процедуру автентифікації технологією, затвердженою стандартом ICAO Doc 9303, і забезпечує машинну перевірку персональних даних, що суттєво підвищує швидкість і надійність ідентифікаційного процесу. Залучення бюро кредитних історій дає змогу перевіряти не тільки дані паспорта і платника податків, а й асоційований із ними телефонний номер, що важливо для оперативного зв'язку та підтвердження володіння рахунками. Додатковим елементом автентифікації є перша операція на символічну суму з переказу коштів із власного рахунку в іншому банку України – такий метод верифікації засвідчує фактичний контроль клієнта над зовнішніми фінансовими ресурсами.

Поєднання зазначених методів автентифікації з класичними процедурами верифікації ідентифікаційних даних створює багаторівневу систему, здатну ефективно запобігати легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та іншим неправомірним діям. Це особливо важливо при встановленні ділових відносин із новими клієнтами, коли відсутність фізичного контакту підвищує ризики неправомірного використання чужих персональних даних [13]. Отже, автентифікація в контексті моделі ідентифікації/верифікації КБВ виконує критичну роль у підтриманні високого рівня безпеки фінансових операцій і відповідності регуляторним вимогам у цифровому середовищі.

У контексті організації процесу ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників важливо визнати, що їх встановлення становить фундаментальний механізм забезпечення прозорості фінансових потоків та

протидії злочинним діям у економічній сфері. Водночас українська практика стикається з низкою системних бар'єрів, які ускладнюють якісне виконання цього завдання. Поєднання багаторівневих корпоративних структур із залученням офшорних юрисдикцій створює значні перешкоди для однозначного виявлення осіб, що мають реальний контроль над акціонерними або статутними капіталами. У межах цих схем нерідко використовують номінальних власників і трасти, інформація про які публічно недоступна або навмисне приховується шляхом затягування оновлення державних реєстрів.

Існуючі реєстри, зокрема Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань, хоча формально й передбачають регулярне оновлення даних, фактично потерпають від застарілої або неточної інформації, оскільки відповідальність за її своєчасність покладається на самих суб'єктів господарювання. Відсутність жорсткого санкціонування за неподання або надання неправдивих відомостей значною мірою знецінює нормативні вимоги щодо розкриття даних про кінцевих бенефіціарів.

Технічний рівень інтеграції реєстрів та міжвідомча координація залишаються недостатніми, що призводить до дублювання перевірок та значних витрат часу та ресурсів для державних органів – Державної служби фінансового моніторингу, Державної податкової служби, Національного банку України – і банківських установ. У той же час низька правова культура бізнесу сприяє зловживанням юридичними прогалинами, коли відомості про КБВ подаються формально, без реального підтвердження.

Для подолання цих викликів необхідно, з одного боку, розвивати і впроваджувати сучасні технологічні рішення, які забезпечують автоматизовану перевірку та аналіз корпоративних структур. Удосконалена національна платформа на основі блокчейн–технологій могла б не лише об'єднати інформацію з різних реєстрів, а й гарантувати незмінність даних та прозорість оновлень. Використання алгоритмів штучного інтелекту дозволить

ідентифікувати аномальні зв'язки в ланцюгах власності та виявляти потенційні ризикові патерни.

З іншого боку, удосконалення законодавчої бази має включати чіткі механізми примусового оновлення та перевірки інформації про бенефіціарів із передбаченням жорстких санкцій за порушення вимог. Важливим кроком є імплементація стандартів FATF та відповідних директив ЄС, що потребує узгодження національного законодавства з міжнародними нормами.

Значну роль у забезпеченні достовірності відомостей може відіграти поглиблена міждержавна співпраця. Україна повинна активізувати обмін інформацією з іноземними реєстрами та інтегруватися у глобальні платформи, такі як Global Beneficial Ownership Register та механізми Common Reporting Standard. Це дозволить отримувати достовірні дані про нерезидентів і структури власності за кордоном.

Нарешті, комплексне вирішення проблем ідентифікації КБВ неможливе без сталих освітніх ініціатив. Професійна підготовка співробітників фінансових установ, нотаріусів, державних реєстраторів, а також просвітницька кампанія серед бізнесу підвищать правову культуру та мотивацію до прозорого подання інформації.

Таким чином, організація процесу ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників в Україні вимагає одночасного поєднання технологічних, нормативних і освітніх заходів. Лише така багатовекторна стратегія сприятиме формуванню надійної, прозорої та ефективної системи фінансового моніторингу, здатної протистояти сучасним викликам у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Узагальнюючи вищевикладене, можна констатувати, що організація процесу ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників в Україні пройшла суттєву еволюцію: від жорсткої вимоги особистої присутності клієнта під час верифікації до впровадження дистанційних технологій, що відповідають сучасним цифровим викликам. Законодавчі оновлення, зокрема закони 2014 та 2019 років, а також Наказ № 282 Міністерства фінансів

формалізували процедури збору та перевірки ідентифікаційних даних, розширили перелік джерел інформації та заклали основи для ризик-орієнтованого підходу.

Водночас практика свідчить про існування системних перешкод: складні багаторівневі структури власності, офшорні складові, неактуальні дані реєстрів, обмежена міжвідомча координація та недостатній технічний рівень інтеграції. Ці бар'єри підривають ефективність виявлення реальних бенефіціарів і створюють сприятливі умови для шахрайства й легалізації злочинних доходів.

Подолання існуючих викликів вимагає комплексного підходу. Він має поєднувати технологічні рішення (блокчейн, штучний інтелект), вдосконалення нормативно-правових механізмів (жорсткіше оновлення даних, санкції за порушення, імплементація стандартів FATF та директив ЄС), активну міжнародну співпрацю (обмін інформацією з іноземними реєстрами, CRS) та підвищення правової культури серед учасників ринку.

Лише реалізація таких скоординованих заходів сприятиме створенню ефективної, прозорої та стійкої системи фінансового моніторингу, здатної протистояти ризикам відмивання коштів і фінансування тероризму, та підвищити довіру до національної фінансової системи.

1.3. Вплив бенефіціарної власності на типології відмивання коштів

Сучасна практика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, характеризується зростанням складності схем та технологічним ускладненням фінансових операцій, що значною мірою обумовлено стрімким розвитком цифрових інструментів і транснаціонального руху капіталу. Водночас спостерігається посилення ролі бенефіціарної власності як ключового елементу у побудові багаторівневих структур, що маскують справжніх власників активів і перешкоджають встановленню фактичного контролю над грошовими потоками. Саме бенефіціарна власність

дедалі частіше використовується злочинцями як ефективний інструмент зниження прозорості фінансових операцій, що створює суттєві труднощі для органів фінансового моніторингу, правоохоронних структур та судових органів.

Вплив бенефіціарної власності на процеси відмивання коштів стає очевидним у типових схемах, які передбачають використання фіктивних компаній, офшорних юрисдикцій, номінальних директорів та складних корпоративних структур. У результаті формується ціла мережа суб'єктів, які фактично не здійснюють господарської діяльності, а використовуються виключно з метою приховування походження коштів, їх трансформації та легалізації. Ці механізми дозволяють створювати значні перешкоди для виявлення кінцевих вигодонабувачів, порушуючи принципи відкритості та підзвітності фінансових потоків.

У цьому контексті зростає значення типологічного підходу як методу систематизації знань про способи реалізації злочинних фінансових схем за участі бенефіціарних власників. Типологічні дослідження дають змогу виявляти стійкі закономірності у поведінці злочинців, розробляти індикатори підозрілих операцій, а також ефективніше адаптувати національні та міжнародні практики запобігання відмиванню коштів до нових викликів. Особливо актуальним є поглиблення аналізу саме тих схем, у яких бенефіціарна власність виступає центральним елементом – з огляду на здатність таких схем до трансформації, їх високу латентність та складність розслідування [14].

Актуальність дослідження впливу бенефіціарної власності також підсилюється тим, що її використання сприяє посиленню тіньового сектору економіки, підриває податкову дисципліну та створює передумови для втрати державного контролю за стратегічними активами. Це вимагає посилення як інституційної, так і нормативної спроможності системи протидії легалізації доходів, зокрема у частині запровадження обов'язкового розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів, удосконалення міжнародного обміну даними, а також інтеграції інноваційних технологій у процеси фінансового моніторингу.

Таким чином, дослідження впливу бенефіціарної власності на типології відмивання коштів є надзвичайно важливим для розуміння сучасної природи фінансових злочинів та для розробки ефективних стратегій їх попередження й протидії.

Типологічні дослідження, які здійснюються міжнародними організаціями, такими як FATF, MONEYVAL, EAG, а також Державною службою фінансового моніторингу України, підтверджують, що бенефіціарна власність є спільною характеристикою більшості складних схем легалізації кримінальних доходів. Типові моделі таких схем включають багаторазове переміщення коштів між пов'язаними компаніями, створення ланцюгів з юридичних осіб, зареєстрованих у юрисдикціях із низьким рівнем розкриття інформації, залучення підставних осіб для управління рахунками або корпоративними правами, а також інвестування коштів у реальний сектор економіки – насамперед у будівництво, нерухомість, агропромисловий комплекс чи інфраструктурні проєкти. В кожному з наведених випадків бенефіціар виступає центральною фігурою, а його ідентифікація є критично важливою для оцінки легальності транзакцій, виявлення ризиків та запровадження заходів фінансового моніторингу [15, С. 35].

Науковий інтерес викликає також потреба у формуванні так званих ідеальних типів відмивання коштів, з огляду на використання бенефіціарних структур. Такі типи передбачають виділення стійких ознак, що характеризують поведінку суб'єктів, які намагаються приховати злочинне походження активів. Серед таких ознак – перерахування значних сум коштів за кордон без наявності реального економічного обґрунтування, здійснення фінансових операцій із відхиленням від усталеної ринкової логіки, залучення до фінансових потоків компаній, діяльність яких формально не відповідає характеру транзакцій. Особливо важливою є наявність зв'язку таких операцій із секторами економіки, що класифікуються як високоризикові у контексті відмивання коштів (наприклад, азартні ігри, торгівля криптоактивами, будівництво, зовнішньоекономічна діяльність з офшорними юрисдикціями тощо).

У контексті розробки типологій важливим аналітичним напрямом є класифікація схем легалізації коштів за ознакою наявності чи відсутності інформації про кінцевого бенефіціарного власника. Така класифікація має спиратися на комплексний аналіз параметрів, які включають:

структуру власності (пряму або опосередковану), що визначає складність виявлення реального контролю над активами;

юрисдикцію реєстрації суб'єктів господарювання (офшорну або неофшорну), що обумовлює рівень доступу до інформації;

тип контрольованої діяльності (залежно від належності до високоризикового або низькоризикового сектору);

інтенсивність фінансових операцій (частота, обсяги, наявність аномалій у поведінці платіжних потоків).

У сукупності ці характеристики формують основу для побудови ефективних індикаторів ризику, що дозволяють виявляти так звані «червоні прапори» у діяльності суб'єктів фінансових операцій. Типологічний аналіз, з урахуванням бенефіціарної компоненти, виконує не лише описову, а й діагностичну функцію: він дозволяє виявляти неочевидні зв'язки між учасниками транзакцій, прогнозувати розвиток ризикових фінансових схем і розробляти превентивні механізми протидії [16].

Таким чином, типологія з урахуванням бенефіціарної власності слугує дієвим інструментом формування адаптивної системи фінансової безпеки, яка здатна оперативно реагувати на трансформації у злочинних фінансових практиках. Вона забезпечує підґрунтя для прийняття обґрунтованих управлінських і правових рішень на рівні як державної політики, так і міжнародного співробітництва в контексті протидії відмиванню коштів.

Особливе місце у вивченні впливу бенефіціарної власності на типології відмивання коштів посідає практика функціонування так званих конвертаційних центрів, які в українських реаліях стали одним із найпоширеніших інструментів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. У центрі таких схем, як правило, перебували приховані бенефіціарні

власники, які здійснювали контроль над низкою фіктивних або підконтрольних суб'єктів господарювання. Через ці компанії реалізовувалися багаторівневі фінансові операції, що мали ознаки «відмивання» коштів – зокрема, із використанням фальсифікованих документів, удаваних господарських операцій та платіжних доручень без реального товарообігу.

На окрему увагу заслуговує застосування комісійних операцій із векселями, які активно використовувалися у схемах легалізації до запровадження жорсткіших регуляторних механізмів. Поширеною практикою було використання процедури доміціляції векселів, коли банківські установи здійснювали виплати за такими векселями за дорученням фізичних осіб, часто – на підставі нотаріальних довіреностей. Такий підхід суттєво ускладнював процес ідентифікації кінцевого бенефіціара, оскільки формально операції здійснювалися легальними особами, а реальний контроль і вигода залишалися в тіні [17, С. 136].

Із посиленням державного контролю за готівковими операціями, зокрема в межах реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року [18], конвертаційні схеми зазнали трансформацій. Стимулювання безготівкових розрахунків та посилення вимог фінансового моніторингу зумовили перехід злочинців до більш технологічно складних і децентралізованих схем, у яких головну роль знову відіграє прихований або замаскований бенефіціар. Сучасні схеми відмивання доходів дедалі частіше передбачають використання інструментів цифрових фінансів – платіжних карток, електронних гаманців, віртуальних активів, транскордонних переказів. Така еволюція ускладнює доступ до повної інформації про справжніх вигодонабувачів та розмиває межі юрисдикційного контролю.

Міжнародні організації, зокрема FATF, систематично звертають увагу на ці нові виклики, пов'язані із приховуванням бенефіціарної власності. У своїх останніх звітах та рекомендаціях FATF аналізує типології відмивання коштів, пов'язані з використанням передплачених карток, мобільних і онлайн-платежів, електронних грошей і віртуальних активів. У більшості

проаналізованих схем ключовою проблемою визначено неможливість встановити або верифікувати особу кінцевого бенефіціара, що прямо впливає на ефективність превентивних і реагувальних заходів фінансового моніторингу.

У цьому контексті очевидною є потреба в удосконаленні національних та міжнародних механізмів ідентифікації бенефіціарів, підвищенні прозорості корпоративних структур, а також розробці типологій, що враховують нові фінансові інструменти і канали руху коштів. Таким чином, бенефіціарна власність виступає не лише об'єктом аналізу, але й критично важливим елементом сучасних типологій відмивання коштів.

У Типологічному дослідженні Держфінмоніторингу України «Кіберзлочинність та відмивання коштів» [19] акцентується увага на тому, що бенефіціари дедалі частіше вдаються до використання юридичних осіб–нерезидентів, осіб із підставними документами, трастових структур, а також цифрових інструментів – зокрема криптоактивів – з метою приховування реального походження коштів. Подібні схеми, які поєднують елементи традиційних фінансових інструментів (як–от векселі) зі сучасними технологіями переказів (електронні платіжні системи, криптовалюти), суттєво ускладнюють процедури фінансового моніторингу й ідентифікації фактичного контролера грошових потоків.

Таким чином, бенефіціарна власність виступає критично важливою змінною у типологічних дослідженнях схем легалізації злочинних доходів. Саме через її непрозорість будуються багаторівневі моделі розпорошення, маскування та перетікання коштів, що дозволяє злочинцям залишатися в тіні та уникати відповідальності. Типологічні дослідження на національному та міжнародному рівнях демонструють, що ключовим елементом побудови злочинних фінансових операцій є саме непрозора структура власності, яка забезпечує умови для анонімності, ухилення від фінансового моніторингу та ускладнення слідчих дій.

Системне використання складних корпоративних структур, залучення офшорних юрисдикцій, номінальних директорів, довірених осіб і підставних

компаній створює складнощі не лише для контролюючих органів, але й для банківських та фінансових установ, на які покладено обов'язок щодо виявлення бенефіціарів під час здійснення операцій.

У відповідь на ці виклики дедалі більшого значення набуває впровадження аналітичних ІТ-рішень, орієнтованих на виявлення ознак прихованої бенефіціарної участі. Посилення вимог до розкриття кінцевих власників у межах нормативного поля – як на рівні України, так і у відповідності до міжнародних стандартів FATF – створює передумови для підвищення прозорості фінансового сектору. Типологізація злочинних схем з урахуванням впливу бенефіціарної власності дозволяє формувати нові ризик-орієнтовані підходи до протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

З наукової точки зору, системне вивчення бенефіціарної власності у контексті типологій фінансових злочинів сприяє міждисциплінарному аналізу, що охоплює економічні, правові та технологічні аспекти. Такий підхід не лише поглиблює розуміння природи сучасної фінансової злочинності, але й сприяє вдосконаленню як державної політики, так і корпоративних процедур належної перевірки.

У підсумку, виявлення, документування та аналіз ролі бенефіціарної власності в типологіях відмивання коштів стає одним із головних інструментів у боротьбі з фінансовими злочинами. Це не лише підвищує ефективність національного фінансового моніторингу, а й зміцнює глобальну безпеку фінансових ринків у сучасних умовах транснаціональної злочинності.

Вплив бенефіціарної власності на типології відмивання коштів є значущим фактором у сучасних схемах легалізації злочинних доходів. Зростання складності фінансових операцій та використання цифрових технологій значно ускладнює процес виявлення справжніх власників активів. Це дозволяє злочинцям ефективно приховувати джерела коштів та забезпечувати анонімність, що створює серйозні труднощі для органів фінансового моніторингу та правоохоронних структур.

Типологічні дослідження показують, що бенефіціарна власність є центральним елементом в більшості складних схем відмивання коштів. Використання офшорних юрисдикцій, фіктивних компаній та номінальних директорів дозволяє створювати багаторівневі структури, які не здійснюють реальної економічної діяльності, але маскують справжніх власників. Такі схеми порушують принципи прозорості та підзвітності фінансових потоків, що ускладнює їх розслідування та моніторинг. Таблиця типових схем і ризиків – див. Додаток Б

Зростаюча роль бенефіціарної власності також сприяє розвитку тіньового сектору економіки, що підриває податкову дисципліну та державний контроль за стратегічними активами. Це вимагає посилення інституційної та нормативної спроможності системи протидії відмиванню коштів, зокрема через обов'язкове розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів та удосконалення міжнародного обміну даними.

Для ефективної протидії відмиванню коштів необхідно впроваджувати інноваційні технології та вдосконалювати національні та міжнародні механізми ідентифікації бенефіціарів. Вивчення типологій відмивання коштів із бенефіціарною складовою дає можливість виявляти стійкі ознаки злочинних фінансових схем та розробляти індикатори ризику для виявлення підозрілих операцій.

Таким чином, бенефіціарна власність є важливим інструментом у процесах відмивання коштів, і її аналіз є необхідним для розробки стратегій боротьби з фінансовими злочинами на національному та міжнародному рівнях.

РОЗДІЛ 2

БЕНЕФІЦІАРНА ВЛАСНІСТЬ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В АТ «СЕНС БАНК»

2.1. Політика АТ «Сенс Банк» щодо фінансового моніторингу та ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників

АТ «СЕНС БАНК» є одним із провідних фінансових інститутів України, який посідає значущі позиції у банківському секторі країни. Банк був заснований у 1992 році та пройшов тривалий шлях розвитку і трансформацій, що відобразилися у зміні його корпоративної ідентичності, структури власності та позиціонуванні на ринку.

З 2001 року банк функціонував під брендом АТ «Альфа–Банк», що свідчило про інтеграцію до міжнародної мережі банківських установ. У 2004 році АТ «Альфа–Банк» увійшло до складу приватної міжнародної банківської холдингової компанії з головним офісом у Люксембурзі, що забезпечило додаткові можливості для залучення капіталу, впровадження передових технологій та підвищення рівня послуг.

Однак, у зв'язку з геополітичними та економічними викликами, а також змінами в стратегії розвитку банківської системи України, у 2022 році було прийнято рішення про відмову від бренду «Альфа–Банк». Цей крок супроводжувався зміненням юридичного найменування установи на АТ «СЕНС БАНК» та створенням нового брендового ідентифікатора – Sense Bank. Така реформа була спрямована на підвищення прозорості, адаптацію до умов національного ринку та зміцнення довіри клієнтів.

Ключовим етапом у сучасній історії банку стало укладення 22 липня 2023 року договору купівлі–продажу 100% акцій між Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, внаслідок чого Sense Bank перейшов у державну власність. Це рішення було обумовлене необхідністю забезпечення стабільності фінансової системи України та

підтримки системно важливих банківських установ у період економічної нестабільності.

На сьогодні АТ «СЕНС БАНК» посідає провідні позиції у всіх ключових сегментах банківського ринку України. Завдяки збалансованій стратегії розвитку, надійній системі управління ризиками та ефективній роботі з клієнтами, банк визнаний одним із стійких і надійних фінансових інститутів країни. У 2023 році він увійшов до переліку системно важливих банків України, затвердженого рішенням правління Національного банку України, що підтверджує його значення для стабільності банківської системи та економіки країни в цілому.

Отже, АТ «СЕНС БАНК» є не лише значущим учасником національного фінансового ринку, але й важливим елементом інфраструктури економічної безпеки України, що накладає особливу відповідальність на якість і ефективність функціонування всіх його систем, зокрема системи фінансового моніторингу.

АТ «СЕНС БАНК» функціонує у правовому полі України відповідно до норм національного законодавства, а також з урахуванням загальновизнаних міжнародних стандартів і практик. Банк є 100% державною установою, власником якої виступає Кабінет Міністрів України. Організаційна структура Банку не передбачає входження до корпоративних об'єднань, холдингів чи промислово-фінансових груп, що сприяє підвищенню прозорості його діяльності та ефективному впровадженню механізмів фінансового моніторингу.

Система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення (ПВК/ФТ) є однією з ключових функцій у діяльності Банку. Її побудова здійснена відповідно до таких нормативно-правових актів:

Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [20];

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та

фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 № 361–IX [5];

Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене постановою Правління НБУ № 65 від 19.05.2020 [21];

Постанова НБУ № 65 від 11.05.2023 «Про реалізацію спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» [22];

Закон України «Про санкції» від 14.08.2014 № 1644–VII [23];

Рекомендації FATF (Financial Action Task Force) [24] та стандарти групи Wolfsberg [25], які стосуються належної перевірки клієнтів (KYC) та управління ризиками.

Банк здійснює фінансовий моніторинг на основі ризик–орієнтованого підходу, що передбачає комплексну ідентифікацію клієнтів, оцінку рівня ризику та постійне спостереження за їхньою фінансовою поведінкою. Відповідно до вимог Національного банку України, у структурі Банку функціонує окремий підрозділ – Департамент фінансового моніторингу, який забезпечує реалізацію політики ПВК/ФТ, методологічну підтримку, автоматизацію процесів моніторингу та взаємодію з іншими підрозділами.

З метою забезпечення ефективного виконання вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ у Банку впроваджено такі організаційні механізми:

призначення відповідального працівника з ПВК/ФТ, кандидатура якого погоджується з НБУ. Цей працівник координує заходи з моніторингу та контролю;

функціонування Комітету з питань ПВК/ФТ, який виступає колегіальним органом розгляду ризикових та конфліктних ситуацій;

систематичне оновлення внутрішніх регламентуючих документів, що регулюють проведення належної перевірки клієнтів (CDD), процедури ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників (КБВ), моніторинг операцій, автоматизацію процесів і обов'язки персоналу;

використання спеціалізованих інформаційних систем для аналізу транзакцій, виявлення підозрілих операцій, ведення електронних досьє та фіксації рішень;

наявність посади методолога з фінансового моніторингу, до функціональних обов'язків якого входить:

- розробка методичних рекомендацій і внутрішніх політик;
- участь в оптимізації процесів фінансового моніторингу;
- формування анкет оцінки ризику;
- забезпечення навчання персоналу;
- підготовка відповідей на запити банків–кореспондентів тощо [26].

Процедури належної перевірки клієнтів (KYC) передбачають:

- встановлення особи клієнта, його представника та КБВ;
- аналіз структури власності клієнта та джерел походження коштів;
- визначення очікуваного характеру ділових відносин;
- постійний моніторинг клієнтської активності;
- оновлення інформації в міру зміни ризикового профілю клієнта.

Особлива увага приділяється санкційному комплаєнсу, який реалізується відповідно до внутрішньої Санкційної політики. Банк забезпечує дотримання вимог санкційного законодавства України та міжнародних режимів, зокрема санкцій, накладених ООН, Європейським Союзом, США тощо.

Фінансовий моніторинг у Банку є об'єктом регулярних перевірок як з боку внутрішніх контрольних органів (служба внутрішнього аудиту), так і з боку зовнішніх регуляторів. Це дозволяє забезпечити відповідність системи ПВК/ФТ актуальним викликам, вчасно виявляти та усувати недоліки, а також підвищувати загальний рівень комплаєнсу.

Політика фінансового моніторингу та ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників (КБВ) в АТ «Сенс Банк» реалізується на підставі

вимог чинного українського законодавства, міжнародних стандартів та кращих світових практик, зокрема рекомендацій Wolfsberg Group. Цей підхід дозволяє забезпечити відповідність діяльності банку Закону України «Про запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню поширення зброї масового ураження» (далі – Закон), а також вимогам Національного банку України (НБУ) та FATF (Financial Action Task Force).

Відповідно до статей 4, 7, 8 Закону, банки зобов'язані здійснювати ідентифікацію та верифікацію своїх клієнтів і кінцевих бенефіціарних власників, застосовувати належну перевірку (Due Diligence) з урахуванням ризиків та забезпечувати належний фінансовий моніторинг. Відповідні нормативні акти НБУ (наприклад, Постанова Правління НБУ № 65 від 19/05/2020 «Про затвердження Положення про Постанова Правління НБУ № 699 від 20.12.2018 «Про затвердження Положення про організацію роботи банку з фінансового моніторингу»») деталізують процедури ідентифікації, оцінки ризиків та обов'язки щодо звітності.

Wolfsberg Group – це міжнародна асоціація провідних банків, яка розробила принципи боротьби з відмиванням грошей (AML) і фінансуванням тероризму (CFT), що є орієнтирами для розробки внутрішніх політик фінансових установ.

Впровадження рекомендацій Wolfsberg Group у політику АТ «Сенс Банк» дозволяє гармонізувати внутрішні процедури із міжнародними стандартами, зокрема:

Ідентифікація КБВ. Стандарти підкреслюють необхідність чіткого встановлення кінцевих власників юридичних осіб – фізичних осіб, які контролюють понад 25% власності або прав голосу, або фактично здійснюють контроль іншим способом. Це співпадає із положеннями Закону (стаття 2), що визначають поняття КБВ та їх ідентифікацію.

Ризик-орієнтований підхід (Risk-Based Approach). Згідно з рекомендаціями Wolfsberg Group і FATF, банк повинен ідентифікувати,

оцінювати і управляти ризиками, враховуючи особливості клієнтів, продуктів, послуг і географічні фактори. В АТ «Сенс Банк» цей підхід реалізовано через процедури категоризації клієнтів за рівнем ризику та встановлення додаткових заходів контролю щодо клієнтів з підвищеним ризиком (РЕР, резиденти юрисдикцій з низьким рівнем AML/CFT).

Належна перевірка клієнтів (CDD). Політика банку передбачає збір та верифікацію інформації про клієнтів і КБВ, використання офіційних джерел, державних реєстрів та інших надійних інформаційних систем. Це відповідає вимогам статті 8 Закону, що зобов'язує банки проводити комплексну ідентифікацію.

Моніторинг і звітність. Застосування автоматизованих систем для моніторингу транзакцій, виявлення підозрілих операцій і своєчасне подання звітів до підрозділів фінансового моніторингу (статті 11, 12 Закону). Політика банку містить чіткі процедури реагування на підозрілі операції та механізми документування.

Впровадження стандартів Wolfsberg Group сприяє не лише виконанню національних вимог, але й підвищенню довіри міжнародних партнерів і контрагентів. Це особливо важливо в контексті інтеграції України до світової фінансової системи та приєднання до міжнародних ініціатив у сфері протидії відмиванню коштів.

Крім того, застосування цих стандартів дозволяє АТ «Сенс Банк» мінімізувати юридичні ризики, пов'язані з недотриманням AML/CFT–зобов'язань, що може призводити до штрафних санкцій, репутаційних втрат або навіть кримінальної відповідальності посадових осіб.

Отже, система фінансового моніторингу АТ «СЕНС БАНК» є цілісною, багатоетапною та інтегрованою у загальну систему управління ризиками. Її побудова ґрунтується на поєднанні правових, організаційних і технологічних механізмів, що дозволяє ефективно протидіяти використанню банку для фінансових злочинів та забезпечує дотримання національного і міжнародного законодавства у сфері ПВК/ФТ. Таблиця функцій підрозділів банку – див.

Додаток В. Ефективність реалізації політики фінансового моніторингу підтверджується показниками діяльності банку, зокрема прибутковістю, стабільністю балансових позицій та високою якістю активів [див. Додаток Ж].

У сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки банківської установи неможливе без ефективної системи фінансового моніторингу, ключова роль у реалізації якої належить спеціалізованому підрозділу з комплаєнсу. У структурі АТ «Сенс Банк» даний підрозділ виконує як стратегічні, так і оперативні функції з управління, координації та постійної модернізації процедур, спрямованих на запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ), з урахуванням ризик-орієнтованого підходу.

Банк використовує передові технологічні рішення, зокрема інтелектуальні автоматизовані системи аналізу транзакцій у режимі реального часу. Зазначені системи функціонують на основі алгоритмічних моделей, які враховують багатофакторні параметри: обсяг і частоту фінансових операцій, географічні особливості переказів, типи контрагентів, наявність політичної експозиції клієнтів (PEP), а також інформацію з міжнародних санкційних списків. Такий підхід дає змогу здійснювати масовий скринінг транзакцій та клієнтських профілів, оперативно виявляючи потенційні ризики. Таблиця джерел інформації для ідентифікації КБВ – див. Додаток И

Інтеграція програмних рішень із державними реєстрами, міжнародними базами даних та іншими джерелами інформації забезпечує поглиблену перевірку кінцевих бенефіціарних власників (КБВ), структури власності, характеру діяльності суб'єктів господарювання та походження фінансових активів. Завдяки використанню аналітичних модулів банк має змогу ідентифікувати нетипові операції, визначати рівень ризику клієнта, а також здійснювати розширене дослідження щодо правомірності походження коштів.

Відповідно до внутрішньої політики АТ «Сенс Банк», підрозділ комплаєнсу відповідальний за розробку, впровадження та супровід нормативних документів, політик і процедур у сфері ПВК/ФТ та ідентифікації

КБВ. З метою забезпечення високої якості процесів фінансового моніторингу, працівники підрозділу проходять регулярне підвищення кваліфікації та внутрішню атестацію. Високий рівень професіоналізму персоналу сприяє ефективному дотриманню вимог чинного законодавства, а також міжнародних стандартів у сфері фінансового моніторингу.

Особливу увагу в системі контролю АТ «Сенс Банк» приділено функціонуванню автоматизованих платформ: здійснюється постійний моніторинг їх ефективності, аналізуються підозрілі дії, проводяться внутрішні розслідування, а також здійснюється координація взаємодії з регуляторними органами, зокрема з Національним банком України та Державною службою фінансового моніторингу України.

Окремим напрямом діяльності підрозділу комплаєнсу є організація і проведення навчальних програм для працівників банку та представників агентської мережі, які залучені до процесів фінансового моніторингу та ідентифікації КБВ. Такі заходи сприяють формуванню належного рівня правової обізнаності та відповідального ставлення до виконання вимог законодавства у сфері ПВК/ФТ.

Крім того, в межах системи внутрішнього контролю впроваджено механізм оперативного реагування (ескалації) на виявлені порушення або ризикові транзакції. У разі встановлення невідповідностей чи підозрілих дій відповідна інформація негайно передається уповноваженим особам та, за потреби, регуляторним органам. Зазначене дозволяє ефективно запобігати можливим загрозам та мінімізувати ризик залучення банку до протиправних фінансових схем.

У підсумку, політика АТ «Сенс Банк» у сфері фінансового моніторингу та ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників характеризується системністю, гнучкістю та технологічною інноваційністю, що дозволяє банку не лише виконувати вимоги законодавства, але й забезпечувати високий рівень довіри з боку клієнтів, партнерів та державних інституцій.

Для більш глибокого розуміння функціонування системи фінансового моніторингу в АТ «СЕНС БАНК» доцільно провести SWOT–аналіз, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони комплаєнс–функції банку, а також виявити зовнішні можливості та загрози, що впливають на її подальший розвиток.

Таблиця 2.1 SWOT–аналіз [Джерело створено автором]

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
– Впроваджені автоматизовані системи моніторингу підозрілих операцій (AML software);	– Обмежена інтеграція даних з іноземних реєстрів та глобальних платформ (наприклад, GBO);
– Власний Центр фінансового моніторингу з високим рівнем експертизи;	– Недостатня кількість спеціалістів у сфері KYC у філіях регіонального рівня;
– Чітко регламентовані внутрішні процедури перевірки КБВ згідно з Методологією № 1011;	– Формальний підхід деяких співробітників до верифікації даних у клієнтських анкетах;
– Постійне навчання співробітників та комплаєнс–офіцерів;	– Тривалі терміни погодження складних структур власності клієнтів;
– Наявність політик, узгоджених із вимогами FATCA та CRS;	– Відсутність повної інтеграції систем фінмоніторингу з CRM–інструментами банку.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
– Розширення доступу до відкритих міжнародних реєстрів бенефіціарів;	– Збільшення кількості клієнтів із ускладненими або непрозорими структурами власності (зокрема нерезидентів);
– Участь у міжнародних ініціативах щодо стандартизації KYC/AML процедур;	– Ризики регуляторних санкцій за неналежне встановлення КБВ;
– Впровадження штучного інтелекту для аналізу ризикових зв'язків у структурі власності;	– Постійне оновлення нормативно–правової бази, що потребує швидкої адаптації процедур;

– Поглиблення співпраці з Держфінмоніторингом і НБУ у сфері ризик-орієнтованого аналізу;	– Репутаційні ризики у разі обслуговування клієнтів, пов'язаних з офшорними юрисдикціями або фігурантами санкційних списків.
---	---

SWOT-аналіз діяльності АТ «СЕНС БАНК» у сфері фінансового моніторингу свідчить про наявність належної організаційної та технічної інфраструктури, яка забезпечує спроможність банку ефективно виконувати покладені на нього функції з виявлення та протидії фінансовим правопорушенням. Водночас ефективна реалізація потенціалу банку вимагає подальшого системного вдосконалення внутрішніх процесів фінансового моніторингу, зокрема у частині ідентифікації та верифікації кінцевих бенефіціарних власників, а також підвищення кваліфікації персоналу, який залучений до зазначених процедур.

Актуальність посилення комплаєнс-функції зумовлена постійними трансформаціями зовнішнього регуляторного середовища, включаючи зміни у законодавстві, практиці національних регуляторів та міжнародних стандартах (зокрема вимогах FATF, ЄС та настановах Групи Еґмонт). АТ «СЕНС БАНК» демонструє послідовний підхід до удосконалення внутрішньої політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдженню зброї масового знищення (ПВК/ФТ/РЗМЗ).

Ця політика становить ключовий елемент комплаєнс-системи банку, сприяючи формуванню прозорих та підзвітних фінансових операцій, дотриманню вимог національного законодавства та виконанню міжнародних зобов'язань. Її періодичне оновлення здійснюється з урахуванням змін у фінансовому середовищі, нових нормативно-правових актів, приписів Національного банку України, а також міжнародної практики з питань KYC/AML/CFT.

Аналітичний та гнучкий підхід, що застосовується АТ «СЕНС БАНК» у рамках реалізації політики фінансового моніторингу, дозволяє своєчасно реагувати на виявлені ризики, мінімізувати ймовірність використання банківських продуктів для протиправних цілей, а також забезпечити високий рівень ідентифікації клієнтів, у тому числі встановлення кінцевих бенефіціарних власників. Ефективне управління виявленими слабкими сторонами та врахування зовнішніх загроз сприяє підвищенню стійкості внутрішньої системи контролю та забезпеченню належного рівня прозорості клієнтських структур.

Фінансовий моніторинг є одним із ключових інструментів забезпечення безпеки банківської діяльності та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і санкційному комплаєнсу. Аналіз поточного стану системи фінансового моніторингу в АТ «СЕНС БАНК» дозволяє виділити такі основні недоліки:

1. *Недостатній рівень автоматизації моніторингових процесів*, що обмежує можливості повного охоплення усіх операційних напрямків банку та створює ризик пропуску підозрілих транзакцій.
2. *Обмежена інтеграція між функціональними підрозділами*, зокрема фінансового моніторингу, ризик-менеджменту, ІТ та юридичного відділу, що ускладнює швидке реагування на виявлені ризики.
3. *Недостатній рівень кваліфікації персоналу*, що зумовлює недостатню ефективність у застосуванні сучасних методів аналізу фінансових потоків, оцінки кіберризиків та дотримання санкційного законодавства.
4. *Проблеми з актуалізацією даних клієнтів*, через нерегулярне оновлення інформації про клієнтів та кінцевих бенефіціарів, що негативно впливає на якість ризик-аналізу.
5. *Недостатня прозорість і деталізація внутрішніх процедур*, що призводить до неузгодженості дій працівників при виявленні підозрілих операцій.

6. *Обмежене використання сучасних аналітичних технологій, зокрема Big Data та штучного інтелекту, що знижує здатність системи до прогнозування та своєчасного виявлення складних схем відмивання коштів.*

Для підвищення ефективності системи фінансового моніторингу в АТ «СЕНС БАНК», на нашу думку, необхідно реалізувати такі заходи:

1. *Автоматизація процесів моніторингу та впровадження інтегрованих інформаційних систем, що забезпечать всебічне охоплення всіх типів фінансових операцій і застосування аналітичних алгоритмів для виявлення аномалій.*

2. *Посилення міжфункціональної взаємодії, шляхом регулярних координаційних нарад та створення централізованого інформаційного простору для оперативного обміну інформацією між департаментами.*

3. *Підвищення кваліфікації персоналу, впровадження системи регулярного навчання, тренінгів та сертифікації працівників за напрямом AML/CFT і санкційного комплаєнсу.*

4. *Запровадження політики регулярного оновлення клієнтських даних, використання цифрових інструментів та зовнішніх баз даних для підтримки актуальності інформації.*

5. *Удосконалення внутрішньої документації, розробка чітких процедур і алгоритмів реагування на підозрілі операції з визначенням відповідальних осіб та термінів виконання.*

6. *Впровадження сучасних аналітичних інструментів, зокрема технологій Big Data, машинного навчання і систем раннього попередження, що дозволить ефективно прогнозувати ризики і вчасно реагувати на потенційні загрози.*

Впровадження запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності системи фінансового моніторингу в АТ «СЕНС БАНК», дозволить мінімізувати операційні та репутаційні ризики, а також забезпечити відповідність діяльності банку сучасним нормативно–правовим вимогам і

міжнародним стандартам протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму.

2.2. Особливості перевірки клієнтів на предмет належності до політично значущих осіб (PEP), їх сімей та пов'язаних осіб

У контексті фінансового моніторингу політично значущі особи (Politically Exposed Persons, далі – PEP) є однією з категорій клієнтів, які апріорі вважаються високоризиковими з огляду на потенційні корупційні загрози та можливість зловживання владою. Визначення таких осіб, особливості встановлення їхнього статусу та підходи до обслуговування регулюються чинним законодавством України та міжнародними стандартами, зокрема Рекомендаціями FATF (Financial Action Task Force).

Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» політично значущими особами вважаються особи, які займають або займали визначені державні або політичні посади. До них відносяться, зокрема, глави держав, члени уряду, парламентарі, вищі посадові особи судової системи, органів правопорядку, юстиції, оборони, керівництво центрального банку тощо [5]. Відповідно до чинної класифікації, PEP поділяються на:

- національних публічних діячів;
- іноземних публічних діячів;
- публічних діячів міжнародних організацій.

Окрім самих PEP, під пильний нагляд підпадають також члени їхніх сімей (найближчі родичі) та пов'язані з ними особи (зокрема, ділові партнери), які прирівнюються до PEP у частині застосування заходів належної перевірки. Законодавчі зміни уточнили поняття «член сім'ї», обмеживши його найближчими родичами, що відповідає вимогам міжнародних стандартів.

Однією з принципових новацій чинного законодавства стало закріплення довічного статусу PEP. На відміну від попередньої редакції, яка визначала термін збереження статусу протягом трьох років після залишення посади, нова норма передбачає, що особа вважається політично значущою безстроково. Цей підхід пояснюється тим, що навіть після припинення виконання посадових обов'язків особа може зберігати неформальний вплив на державні структури, що створює потенційні ризики зловживань. Такий підхід відповідає міжнародним вимогам, що були підтверджені у звіті MONEYVAL щодо відповідності України стандартам у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Водночас чинне законодавство передбачає застосування ризик-орієнтованого підходу. Це означає, що фінансова установа самостійно оцінює рівень ризику, пов'язаний з конкретним PEP, з урахуванням його попередніх посадових повноважень, зв'язків з діючими службовими особами та характеру запитуваних банківських послуг. Наприклад, обслуговування PEP у рамках зарплатного проєкту або отримання пенсії не вважається високоризиковою операцією. Також допустиме пом'якшення рівня перевірки у випадках, коли сукупні операції за рахунками PEP не перевищують встановленого порогу (200 тис. грн на квартал). Проте для іноземних публічних діячів обов'язковим є віднесення до високоризикової категорії без виключень [27].

Ретельна перевірка операцій PEP зумовлена наявністю системних ризиків, пов'язаних із використанням службового становища з метою особистого збагачення або легалізації коштів, отриманих незаконним шляхом. У країнах з низьким рівнем демократії та високим рівнем корупції такі ризики є особливо значними, що й обумовлює необхідність посиленої уваги з боку фінансових установ.

Під час встановлення ділових відносин банк зобов'язаний отримати від клієнта декларацію про належність до PEP або пов'язаної особи. Однак практика свідчить, що клієнти не завжди добросовісно повідомляють про свій

статус. У таких випадках банківська установа повинна вживати додаткових заходів перевірки, зокрема:

здійснювати пошук у відкритих державних реєстрах (зокрема, НАЗК, per.org.ua);

користуватися послугами міжнародних комерційних баз даних (наприклад, World–Check);

застосовувати внутрішні механізми аналізу, зокрема аналітичні системи і моделі.

Національний банк України не формує централізованого реєстру РЕР, що відповідає рекомендаціям FATF, які передбачають використання множинних джерел інформації замість єдиного офіційного реєстру.

Після виявлення належності клієнта до категорії РЕР (чи пов'язаної особи), банк зобов'язаний здійснити належну перевірку, яка передбачає встановлення джерел походження коштів, отримання схвалення керівництва банку на встановлення ділових відносин та посилений моніторинг операцій.

Варто наголосити, що клієнтам, які підпадають під визначення РЕР, рекомендовано завчасно інформувати фінансову установу про заплановані значні операції та надавати документи, що підтверджують легальне походження коштів, щоб уникнути підозр та затримок у здійсненні фінансових транзакцій.

Згідно зі статистикою Національного банку України, порушення порядку виявлення та обслуговування клієнтів–РЕР мають поодинокий характер. Частка таких порушень у загальній кількості застосованих санкцій до банків становить від 1 до 4% щорічно. Водночас закон передбачає накладення штрафу до 12 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (до 204 тис. грн) у разі порушення вимог щодо перевірки РЕР. Важливо також зазначити, що відповідальність за виконання заходів фінансового моніторингу несуть не лише банки, але й інші суб'єкти первинного фінансового моніторингу: страхові компанії, платіжні організації, поштові оператори, аудитори, бухгалтери тощо.

Перевірка клієнтів на предмет належності до політично значущих осіб (PEP) є ключовим елементом системи фінансового моніторингу в АТ «Сенс Банк» та базується на положеннях чинного законодавства України і міжнародних стандартах, зокрема Рекомендаціях FATF. PEP розглядаються як особи з підвищеним рівнем ризику через доступ до державних ресурсів та можливість зловживання владними повноваженнями з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [28]. Таблиця PEP–клієнтів і методів перевірки – див. Додаток Г

АТ «Сенс Банк» здійснює поглиблену перевірку клієнтів з метою ідентифікації PEP, а також членів їхніх сімей та осіб, що мають з ними тісні зв'язки. До таких заходів належать аналіз наданих клієнтом відомостей, перевірка відкритих джерел, використання спеціалізованих баз даних та постійний моніторинг фінансової активності. Процедура перевірки має безперервний характер та не обмежується етапом встановлення ділових відносин.

Банк керується чіткими критеріями визначення статусу PEP, що охоплюють осіб, які займають або раніше обіймали високі державні посади, у тому числі в органах виконавчої влади, судовій системі, збройних силах, державних підприємствах або міжнародних організаціях. Статус PEP поширюється також на близьких родичів, ділових партнерів та пов'язані юридичні особи.

Особливу увагу банк приділяє ризикам, пов'язаним із можливістю використання третіми особами статусу PEP для проведення підозрілих транзакцій. З цією метою впроваджено принцип «всеохопного контролю», який включає оцінку ризиків стосовно пов'язаних осіб і компаній. До PEP застосовуються заходи розширеної перевірки (Enhanced Due Diligence), що включають аналіз джерел походження коштів, уточнення джерел прибутку, перевірку реальної мети фінансових операцій.

Забезпечення належного контролю за PEP сприяє не лише зменшенню ризиків відмивання коштів, але й відповідає євроінтеграційним зобов'язанням

України, підвищуючи прозорість банківського сектору та міжнародну репутацію держави.

Перевірка клієнтів банків на предмет їх належності до категорії політично значущих осіб (PEP), членів їхніх сімей та пов'язаних осіб є ключовим елементом системи фінансового моніторингу, спрямованого на запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та іншим фінансовим зловживанням. У межах реалізації принципу «Знай свого клієнта» (KYC), АТ «Сенс Банк» здійснює комплексну перевірку осіб, з якими встановлюються ділові відносини.

Процедура включає збір і верифікацію персональних даних, встановлення кінцевих бенефіціарних власників, аналіз джерел доходу, структури володіння активами та фінансового профілю. Особлива увага приділяється клієнтам, які відповідають ознакам ПЗО відповідно до національного законодавства та рекомендацій FATF, а також їхнім близьким родичам і діловим партнерам.

АТ «Сенс Банк» використовує як внутрішні джерела (бази даних операцій, історію взаємин із клієнтом, ризик–профілі), так і зовнішні ресурси, зокрема державні реєстри, санкційні списки, бази даних ПЕП, а також сучасні аналітичні сервіси для автоматизованого скринінгу. Це дозволяє своєчасно виявляти зв'язки клієнта з політичними діячами, включно з непрямими асоціаціями, які можуть підвищувати рівень ризику.

У разі виявлення належності клієнта до ПЗО застосовуються заходи розширеного фінансового моніторингу: поглиблена ідентифікація, постійний контроль операцій, періодична актуалізація інформації. Внутрішні регламенти банку, гармонізовані з вимогами Національного банку України, забезпечують послідовне дотримання принципів фінансової безпеки та мінімізацію регуляторних і репутаційних ризиків. Важливим інструментом контролю є впровадження цифрових технологій: електронних документів, фото– та відеоверифікації, що підвищують ефективність процесу KYC.

Таким чином, комплексний підхід до перевірки клієнтів на предмет статусу ПЗО дозволяє АТ «Сенс Банк» підтримувати високі стандарти комплаєнсу, залишаючись надійним учасником національної та міжнародної фінансової системи.

В АТ «Сенс Банк» приділяється особлива увага клієнтам, які належать до категорії політично значущих осіб (PER), а також їх сімей та пов'язаних осіб, оскільки такі клієнти мають підвищені ризики у фінансових операціях, що може призводити до загроз, пов'язаних із відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та іншими правопорушеннями. Відповідно до законодавства України та нормативних документів Національного банку, банк впроваджує посилені заходи контролю, які передбачають не лише детальну первинну ідентифікацію, а й регулярний моніторинг і оновлення інформації про PER-клієнтів.

Посилені заходи належної перевірки включають глибокий аналіз джерел походження коштів, цілей і характеру ділових взаємин, а також постійний моніторинг операцій. Банк встановлює ліміти на транзакції, впроваджує додаткову авторизацію для операцій, що перевищують пороги, і забезпечує детальний доступ до фінансових звітів по рахунках PER та пов'язаних осіб.

Інформація про клієнтів категорії PER постійно оновлюється, адже статус такої особи є довічним, однак рівень ризиків може змінюватися з часом. Якщо клієнт припинив публічну діяльність і банк підтвердив відсутність ризиків, посилені заходи можуть бути переглянуті, проте тільки після комплексного аналізу діяльності клієнта та його пов'язаних осіб.

Для оперативного виявлення PER-статусу банк застосовує як власні внутрішні бази, так і зовнішні реєстри та автоматизовані сервіси скринінгу, що забезпечує своєчасне оновлення даних і ефективне управління ризиками. Регулярні навчання персоналу і вдосконалення технологій фінансового моніторингу сприяють підвищенню якості контролю.

Таким чином, у АТ «Сенс Банк» реалізовано системний і технологічно підкріплений підхід до перевірки клієнтів на предмет належності до категорії

PER, що дозволяє мінімізувати ризики, забезпечити прозорість фінансових операцій і дотримання нормативних вимог, а також зберегти репутацію банку і стабільність фінансової системи України.

Незважаючи на те, що АТ «Сенс Банк» впроваджує комплексні заходи контролю щодо клієнтів категорії політично значущих осіб (PER), у діяльності банку спостерігаються певні недоліки, які можуть знижувати ефективність системи фінансового моніторингу та управління ризиками.

По–перше, процеси моніторингу в банку є частково автоматизованими, проте значна частина процедур все ще здійснюється вручну. Це обмежує оперативність реагування на зміни у статусі клієнтів та їх пов’язаних осіб, що може призводити до пропусків важливої інформації та підвищення ризиків.

По–друге, у системі ідентифікації та перевірки PER клієнтів спостерігається недостатня інтеграція зовнішніх інформаційних джерел. Основним джерелом даних залишаються внутрішні бази банку та національні реєстри, тоді як використання міжнародних баз даних і санкційних списків є обмеженим. Це може зменшувати повноту та якість виявлення політично значущих осіб і пов’язаних з ними структур.

По–третє, у процесі оцінки ризиків недостатньо враховуються поведінкові фактори клієнтів. Система контролю здебільшого базується на формальних ознаках та аналізі походження коштів, однак недооцінює аналіз поведінкових патернів, що можуть свідчити про потенційно непрозорі чи аномальні фінансові операції.

Четвертий недолік полягає у недостатній частоті оновлення інформації про PER–клієнтів і їх пов’язаних осіб. Особливо це є актуальним в умовах динамічних змін політичного та економічного середовища, що підвищує ризики несвоєчасного реагування банку на зміни, що відбуваються.

Нарешті, варто відзначити недостатній рівень професійного навчання співробітників, які залучені до процедур ідентифікації та моніторингу PER. Нерегулярність спеціалізованих тренінгів ускладнює ефективне виявлення та управління специфічними ризиками, притаманними даній категорії клієнтів.

Для підвищення ефективності системи ідентифікації, моніторингу та управління ризиками, пов'язаними з клієнтами категорії політично значущих осіб, доцільно впровадити низку організаційних та технічних заходів.

По–перше, рекомендується здійснити повну автоматизацію процесів моніторингу шляхом інтеграції сучасних інформаційних платформ із застосуванням технологій штучного інтелекту та машинного навчання. Це дозволить автоматично виявляти зміни у статусі РЕР, підвищити швидкість реагування та точність аналізу ризиків.

По–друге, необхідно розширити доступ до міжнародних баз даних та санкційних списків через встановлення партнерських відносин із провідними світовими провайдерами інформації. Такий крок забезпечить більш повну та достовірну інформаційну базу про клієнтів, їхні родинні та бізнес–зв'язки, що є критично важливим для комплексної оцінки ризиків.

По–третє, слід розробити та впровадити аналітичні моделі, які враховують поведінкові ризики клієнтів. Зокрема, застосування індикаторів поведінкових аномалій і непрозорих операцій сприятиме більш ефективному виявленню потенційних ризиків, що не завжди проявляються у формальних ознаках.

По–четверте, доцільно підвищити частоту оновлення інформації про РЕР, особливо в умовах підвищеної політичної чи економічної нестабільності. Скорочення циклів оновлення дозволить оперативно реагувати на зміни у статусі клієнтів і мінімізувати ризики несвоєчасного реагування.

По–п'яте, необхідно впровадити систематичні програми професійного навчання та сертифікації працівників, залучених до процедур ідентифікації і моніторингу РЕР. Регулярні тренінги сприятимуть підвищенню рівня експертності персоналу та глибшому розумінню специфіки і особливостей ризиків, пов'язаних із клієнтами категорії РЕР.

Запровадження цих заходів забезпечить підвищення ефективності системи фінансового моніторингу в АТ «Сенс Банк», зміцнення відповідності

нормативним вимогам і зниження потенційних ризиків, пов'язаних із обслуговуванням політично значущих осіб.

2.3. Джерела інформації, які використовує АТ «Сенс Банк» для встановлення кінцевого бенефіціарного власника

АТ «Сенс Банк», як одна з провідних фінансових установ України з державним капіталом, реалізує багаторівневу систему ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників (КБВ), що інтегрує юридичний аналіз, технологічні інновації та ризик-орієнтований підхід, відповідно до вимог чинного національного законодавства та міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. Така система не лише забезпечує відповідність нормативним вимогам, але й підвищує рівень довіри до банку як національного фінансового інституту.

Процес встановлення КБВ у банку базується на комплексній перевірці первинної документації клієнтів, що включає аналіз установчих документів юридичних осіб (статути, протоколи засновників, договори, накази про призначення керівного складу тощо). Документи мають подаватися в оригіналах або у формі нотаріально засвідчених копій. Для підтвердження актуальності інформації банк використовує цифрові коди доступу, надані державними реєстраторами, що дозволяє оперативно верифікувати дані через офіційні державні електронні платформи.

Наступним етапом є збір детальних персональних даних засновників та фізичних осіб, які можуть здійснювати істотний вплив на діяльність юридичної особи. Серед необхідної інформації – повне ім'я, дата народження, громадянство, ідентифікаційний номер, паспортні дані, адреса проживання та контактні відомості. Особлива увага приділяється виявленню осіб, які володіють понад 25% капіталу або фактично контролюють компанію через складні багаторівневі структури власності. У випадках непрозорості

власницьких ланцюгів банк ініціює глибокий аналітичний огляд для визначення реального контролера.

Джерела інформації для верифікації включають як документи клієнта, так і державні та спеціалізовані електронні реєстри: Єдиний державний реєстр (ЄДР), Реєстр кінцевих бенефіціарів, бази даних Міністерства юстиції, Державної податкової служби, Національного банку України та інших уповноважених органів. Перевірка отриманої інформації дає змогу виявляти розбіжності та потенційні спроби приховування кінцевого власника. Для підтвердження повноважень представників компанії банк вимагає додаткові документи (накази, довіреності, рішення загальних зборів тощо), які піддаються експертній оцінці щодо достовірності та відповідності внутрішнім регламентам [27].

У випадках, коли первинна інформація є недостатньою або викликає сумніви, банк застосовує додаткові методи перевірки, зокрема аналіз фінансової звітності, графічне моделювання структури власності та дослідження внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків між пов'язаними особами. Це дозволяє ідентифікувати осіб, які можуть опосередковано впливати на клієнта.

Інноваційним елементом у процедурі ідентифікації є використання цифрових технологій, зокрема віддаленої ідентифікації через відеоверифікацію, онлайн–консультації, автоматизований скринінг інформаційних баз, що особливо актуально при роботі з нерезидентами та контрагентами з підвищеним ризиком. Водночас у складних або ризикових випадках передбачено обов'язкову особисту зустріч з представниками клієнта.

Контроль за дотриманням процедури встановлення КБВ у банку здійснюють спеціалізовані підрозділи, зокрема департамент ризик–менеджменту, який проводить постійний моніторинг операцій клієнтів та актуалізує ризикові профілі. При виявленні невідповідностей або ознак підозрілої діяльності банк негайно повідомляє компетентні органи відповідно до вимог чинного законодавства.

Після переходу банку у державну власність у 2023 році суттєво підвищено стандарти прозорості та підзвітності, що відобразилося у посиленні контролю за встановленням реального власника та приведенні процедур у відповідність до найкращих міжнародних практик і державних політик. Такий підхід сприяє зниженню ризиків, пов'язаних із корупційними схемами, використанням офшорних структур та підставних осіб.

Отже, АТ «Сенс Банк» формує власну модель ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників, яка включає:

- аналіз установчих і реєстраційних документів;
- перевірку ідентифікаційних даних бенефіціарів;
- оцінку фінансової звітності та корпоративної структури;
- верифікацію повноважень керівного складу;
- доступ до державних і відомчих реєстрів;
- застосування сучасних цифрових технологій;
- внутрішній моніторинг операцій і управління ризиками.

Завдяки такій комплексній системі банк забезпечує точність, повноту та актуальність інформації про реальних власників, що є ключовим чинником захисту від фінансових злочинів та підвищення прозорості бізнесу клієнтів. Постійне вдосконалення цифрової інфраструктури, зокрема через мобільні та захищені канали комунікації, сприяє безпечнішій верифікації даних і оперативному прийняттю рішень.

Таким чином, АТ «Сенс Банк» як системно важливий банк із державною участю демонструє високий рівень відповідальності у сфері встановлення кінцевих бенефіціарних власників, поєднуючи юридичну точність, технологічну гнучкість і стратегічну відповідальність перед державою та суспільством.

АТ «Сенс Банк» застосовує комплексний багаторівневий підхід до збору, верифікації та аналізу інформації, що стосується клієнтів, їхньої структури власності та кінцевих бенефіціарних власників (КБВ). Такий підхід базується на інтеграції внутрішніх і зовнішніх джерел даних, що забезпечує

достовірність, актуальність та повноту інформації, необхідної для дотримання нормативно–правових вимог, внутрішніх політик банку, а також ефективного управління операційними і комплаєнс–ризиками.

Первинним джерелом інформації виступають документи, надані клієнтом, зокрема установчі документи юридичних осіб (статути, протоколи, накази, рішення уповноважених органів). Ці документи формують базу для встановлення юридичної структури суб'єкта, осіб, уповноважених на управління, та ідентифікації фактичних власників. Зібрані дані зберігаються у внутрішніх реєстрах банку з регулярним оновленням інформації. Для установчих документів, зареєстрованих після 2016 року, використовується також доступ до електронних копій через державні реєстри за допомогою відповідних кодів доступу, що прискорює процес верифікації.

Додатково АТ «Сенс Банк» опрацьовує персональні дані засновників і бенефіціарів, включно з повними іменами, датами народження, громадянством, ідентифікаційними номерами, паспортними даними та адресами проживання. Ці відомості застосовуються для ідентифікації осіб, які мають значний вплив на підприємство або володіють істотною часткою (понад 25%). Особливу увагу приділено випадкам складних власницьких структур, за яких реальний контроль може здійснюватися через посередницькі або багаторівневі ланцюги володіння. У таких ситуаціях банк ініціює додаткові дослідження для розкриття кінцевих бенефіціарів.

Для підтвердження законності повноважень представників клієнта використовуються документи, що регламентують їхні повноваження (накази, доручення, контракти, витяги з протоколів), що дозволяє мінімізувати ризики шахрайства і неправомірних операцій.

Серед зовнішніх джерел інформації ключове місце займають офіційні державні реєстри: Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, бази Національного банку України, Міністерства юстиції, Державної податкової служби та інших уповноважених органів. Використання цих ресурсів дозволяє проводити незалежну перевірку

достовірності інформації, виявляти розбіжності та потенційні ризики приховування структури власності. Окрім того, банк користується комерційними та відкритими інформаційними платформами, які містять аналітичні дані про керівників, пов'язані особи, судові справи, фінансові звіти, що дає змогу формувати цілісне уявлення про клієнта, особливо у випадках складних чи транснаціональних корпоративних структур.

У сфері цифрової ідентифікації АТ «Сенс Банк» застосовує сучасні технологічні засоби, зокрема відеоверифікацію для дистанційного підтвердження особи засновників і бенефіціарів. За необхідності здійснюються особисті зустрічі з представниками клієнтів, що підвищує рівень довіри та знижує шахрайські ризики.

Постійний моніторинг змін у власницькій структурі та клієнтських операціях здійснюється відповідними підрозділами банку. Аналіз ризиків, виявлення підозрілих транзакцій, ініціювання додаткових перевірок та, за потреби, передача інформації до контролюючих органів реалізуються у відповідності до чинного законодавства, що є невід'ємною частиною системи комплаєнс–контролю та забезпечення безпеки діяльності банку.

Після переходу під державне управління у 2023 році АТ «Сенс Банк» посилив стандарти прозорості, ідентифікації клієнтів та внутрішнього контролю. Це обумовлено вимогами НБУ та міжнародними фінансовими стандартами, що спрямовані на максимальне розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників та ефективне запобігання відмиванню коштів. Інтеграція внутрішніх та зовнішніх джерел інформації дозволяє формувати надійні профілі клієнтів, що сприяє не лише дотриманню законодавства, а й підвищенню довіри до банку як до відповідального та прозорого фінансового інституту.

В сучасних умовах забезпечення фінансової безпеки та дотримання вимог законодавства з питань ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників (КБВ) АТ «Сенс Банк» застосовує комплекс автоматизованих інформаційних рішень. Дані технології сприяють ефективному збору, обробці та аналізу

інформації про клієнтів і їх КБВ, що є ключовим для реалізації заходів фінансового моніторингу та управління ризиками.

Джерела інформації, що використовуються банком, охоплюють як внутрішні, так і зовнішні масиви даних. До внутрішніх джерел належать установчі документи юридичних осіб, реєстраційні дані клієнтів, а також внутрішні реєстри банку, що містять персональні відомості та підтвердження повноважень представників клієнтів. Вся інформація систематично оновлюється в режимі реального часу, що забезпечує актуальність даних та можливість своєчасного повторного проведення ідентифікації.

Зовнішні джерела охоплюють державні електронні реєстри, зокрема Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань, Реєстр кінцевих бенефіціарних власників, податкові реєстри, а також офіційні вебресурси та спеціалізовані профільні бази даних. Інтеграція з цими ресурсами здійснюється через автоматизовані API–інтерфейси, що дозволяє оперативно отримувати, оновлювати та порівнювати інформацію, а у разі виявлення невідповідностей – ініціювати внутрішні перевірки та запити на уточнення.

Для виявлення складних корпоративних структур, непрямого володіння, а також ризик–факторів, таких як зв'язки з офшорними юрисдикціями, політично значущими особами (ПЗО) або суб'єктами санкційних списків, банк використовує спеціалізовані аналітичні алгоритми. Вони забезпечують візуалізацію взаємозв'язків між суб'єктами, визначення КБВ і формування комплексної оцінки потенційних ризиків, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Процес верифікації достовірності інформації базується на поєднанні автоматизованих механізмів та прямої комунікації з клієнтом. У разі збігу даних із офіційними джерелами ідентифікація вважається завершеною. При виявленні розбіжностей застосовуються додаткові процедури: запити на уточнення, дистанційна відеоверифікація (особливо актуальна для нерезидентів або клієнтів, які не можуть особисто відвідати банк), а також організація особистих

зустрічей у випадках підвищеного ризику. Відеозаписи ідентифікації зберігаються як доказ проведення процедури.

Система також контролює строки дії документів, автоматично надсилає клієнтам нагадування про необхідність оновлення інформації і пропонує пройти повторну ідентифікацію через мобільний додаток Sense SuperApp. Це сприяє безпечній та зручній актуалізації персональних і реєстраційних даних без потреби повторного подання документів.

У випадках, коли клієнт відповідає критеріям політично значущої особи або є податковим резидентом іншої країни, система автоматично направляє його для розширеної перевірки відповідно до вимог Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5] та постанови Національного Банку України № 65 [21]. Такий багатокомпонентний підхід дозволяє формувати цілісну інформаційну картину, що включає взаємозв'язки, фінансову активність, структури власності та історію взаємодії з банком, забезпечуючи ефективність внутрішнього контролю та підвищення якості звітності перед регуляторними органами.

В процесі обробки інформації з різних джерел АТ «Сенс Банк» зіштовхується з низкою викликів, що пов'язані як із специфікою самих джерел, так і з технічними аспектами їх інтеграції та якістю вхідних даних. Водночас банк впроваджує сучасні цифрові технології та розробляє адаптивні механізми, які дозволяють мінімізувати зазначені труднощі і підвищити ефективність обробки інформації.

Одним із ключових викликів є гетерогенність форматів і структур даних, які надходять із різноманітних каналів – від внутрішньої клієнтської документації до державних реєстрів і відкритих онлайн-ресурсів. Це ускладнює їх коректну інтеграцію, порівняння та уніфікацію. Для подолання цих складнощів банк застосовує сучасні аналітичні інструменти, зокрема платформу Qlik Sense, що забезпечує збір, структурування, очищення та

консолідацію даних в єдине аналітичне середовище. Так формується цілісна та надійна база даних, яка є фундаментом для якісного аналізу та прийняття обґрунтованих рішень.

Ще одним викликом є нерівномірність оновлення зовнішньої інформації, зокрема даних із державних реєстрів, що часто не відображають актуальний стан речей. Для зменшення ризиків, пов'язаних із несвоєчасністю інформації, впроваджено автоматизовані механізми оновлення через API-з'єднання, які забезпечують оперативний доступ до актуальних відомостей. У разі виявлення невідповідностей система автоматично ініціює запити на уточнення або отримання додаткових даних від клієнтів.

З технічної точки зору складністю є необхідність ефективної інтеграції хмарних і локальних систем зберігання інформації. Перехід до хмарних рішень покращив надійність та масштабованість IT-інфраструктури, однак поставив нові вимоги щодо забезпечення безперервної взаємодії між різними середовищами. Для цього банк застосовує гібридну IT-архітектуру та сучасні інструменти управління даними, що гарантують цілісність інформації та стабільний доступ до неї.

Особливу увагу приділено перевірці достовірності інформації, особливо якщо джерела є відкритими або потенційно ненадійними. Впроваджено багаторівневу систему верифікації, яка включає автоматичне співставлення з офіційними базами, ідентифікацію прихованих зв'язків, аналіз корпоративних структур та відеоверифікацію клієнтів, зокрема тих, що знаходяться за кордоном або не можуть відвідати відділення особисто. У випадках підвищеного ризику здійснюються додаткові консультації зі спеціалістами банку.

Аналітична платформа Qlik Sense SaaS виступає ядром процесу обробки даних, забезпечуючи гнучку інтеграцію, високу швидкість обробки та візуалізацію інформації у режимі реального часу. Платформа підтримує роботу як у хмарному, так і в локальному середовищі, що суттєво полегшує моніторинг клієнтів, змін у структурі власності та оцінку потенційних ризиків.

Для оперативного реагування на зміни банк впровадив системи автоматичного моніторингу та сповіщень, які інформують відповідальних співробітників про появу нових даних, необхідність повторної ідентифікації чи виявлення підозрілих змін. Важливим фактором успішної роботи з інформацією є підвищення кваліфікації персоналу, що включає навчання цифровій грамотності та роботі з аналітичними системами. Завдяки цьому фахівці банку здатні швидко адаптуватися до технологічних змін та забезпечувати високу якість аналізу.

Таким чином, АТ «Сенс Банк» реалізує системний підхід до роботи з інформацією з різних джерел, поєднуючи передові технології, гібридну ІТ–інфраструктуру, автоматизовані платформи аналітики та системну підготовку кадрів. Це дозволяє не лише долати існуючі виклики, а й створювати конкурентні переваги на основі точності, актуальності та безпеки обробки даних.

У процесі використання різноманітних джерел інформації для встановлення кінцевого бенефіціарного власника АТ «Сенс Банк» стикається з низкою суттєвих недоліків, які впливають на якість та ефективність інформаційного забезпечення.

По–перше, гетерогенність форматів та структур даних, що надходять з різних інформаційних каналів, ускладнює їх уніфікацію, інтеграцію та коректний аналіз. Наявність розбіжностей у стандартах подання інформації призводить до потенційної втрати релевантних даних або виникнення помилкових інтерпретацій, незважаючи на застосування сучасних аналітичних інструментів.

По–друге, актуальність даних із зовнішніх джерел, зокрема державних реєстрів, часто занижена через затримки в оновленні інформації. Це створює ризики прийняття рішень на основі застарілих або неповних даних, що негативно впливає на оцінку кінцевих бенефіціарних власників і може призводити до регуляторних порушень.

По–третє, існують обмеження, пов’язані з доступністю та повнотою інформації в окремих джерелах, особливо в контексті юрисдикцій з низьким рівнем прозорості. Це значною мірою ускладнює отримання достовірної інформації щодо кінцевих бенефіціарів.

По–четверте, джерела інформації, особливо відкриті, схильні до ризику надання недостовірних або сфальсифікованих даних. Незважаючи на впровадження багаторівневої системи верифікації, повністю виключити можливість появи недостовірної інформації складно.

По–п’яте, технічна інтеграція гібридних ІТ–систем, що включають як хмарні, так і локальні рішення, вимагає високого рівня технічної підтримки та постійного моніторингу. Неналежна координація між компонентами такої інфраструктури може спричинити порушення цілісності даних або ускладнення доступу до них.

По–шосте, ефективність роботи з інформацією значною мірою залежить від кваліфікації персоналу та коректності налаштувань аналітичних систем. Помилки, спричинені людським фактором або технічними недоліками, можуть негативно впливати на достовірність та повноту аналітичних висновків.

Нарешті, підтримка та модернізація інформаційних систем, навчання персоналу та забезпечення інформаційної безпеки потребують значних ресурсних вкладень, що може ускладнювати довгострокове функціонування та розвиток інформаційної інфраструктури банку.

Таким чином, виявлені недоліки вказують на необхідність подальшого вдосконалення як технічних, так і організаційних аспектів роботи з джерелами інформації для забезпечення надійності та ефективності процесу встановлення кінцевого бенефіціарного власника.

Для подолання проблеми гетерогенності форматів і структур даних, які надходять із різних джерел, доцільно запровадити уніфіковані стандарти обробки інформації, що забезпечують сумісність та узгодженість даних на всіх етапах їхнього збору, зберігання та аналізу. Застосування сучасних адаптивних алгоритмів, зокрема на основі машинного навчання, дозволить автоматично

розпізнавати та трансформувати різноманітні формати у єдину структуровану базу даних. Наприклад, автоматичні конвертери, які працюють із документами різних форматів (XML, JSON, CSV, PDF), можуть стандартизувати інформацію без значного залучення людського ресурсу, що підвищить оперативність і точність подальшого аналізу.

Для забезпечення своєчасного оновлення інформації необхідно розширити застосування автоматизованих API-з'єднань із офіційними державними реєстрами, банківськими та комерційними інформаційними провайдерами. Такий підхід забезпечить оперативний доступ до актуальних відомостей, мінімізуючи ризики прийняття рішень на основі застарілих даних. Наприклад, у разі зміни даних про власників у державних реєстрах інформація буде миттєво оновлена в аналітичній системі банку, що дозволить своєчасно реагувати на зміни структури власності клієнтів.

В умовах обмеженої доступності інформації в окремих юрисдикціях доцільно встановлювати партнерські відносини з локальними інформаційними провайдерами, які мають більш глибокий доступ до відповідних баз даних. Крім того, для підвищення достовірності аналізу рекомендується залучати експертні оцінки та консультації, що базуються на місцевих правових та економічних особливостях. Це дозволить компенсувати дефіцит офіційних даних і знизити ризики помилок, пов'язаних із неповнотою інформації.

Враховуючи потенційні загрози, пов'язані з недостовірністю або фальсифікацією даних, необхідно вдосконалювати багаторівневу систему верифікації. Впровадження інструментів штучного інтелекту, здатних ідентифікувати аномалії та потенційні підробки, підвищить рівень автоматичної перевірки інформації. Наприклад, алгоритми аналізу поведінкових патернів власників або корпоративних зв'язків можуть виявляти нетипові зв'язки, що сигналізують про можливі шахрайські схеми. У разі підозр автоматична система може ініціювати додаткові перевірки або вимагати підтверджувальні документи.

Для забезпечення ефективної роботи гібридної ІТ–інфраструктури рекомендовано розвивати єдину платформу управління даними, яка інтегрує локальні та хмарні системи з автоматизованими процесами синхронізації і резервного копіювання. Такий підхід дозволить підтримувати цілісність і доступність інформації незалежно від фізичного розташування серверів та забезпечить безперервність бізнес–процесів навіть у випадку відмов окремих компонентів. Наприклад, використання хмарних сервісів із можливістю миттєвого переключення на резервні копії забезпечить безперервність аналітичної діяльності.

Щоб мінімізувати негативний вплив людського фактора, який може призводити до помилок у аналізі, необхідно посилити професійне навчання співробітників. Регулярні тренінги, семінари та курси підвищення кваліфікації у сфері роботи з аналітичними системами та сучасними цифровими технологіями сприятимуть підвищенню цифрової грамотності персоналу. Крім того, розробка стандартизованих процедур контролю якості даних і аналізу дозволить забезпечити єдині підходи до перевірки та інтерпретації інформації, що істотно знизить ризики людських помилок.

Нарешті, для стабільного функціонування інформаційної системи та її розвитку необхідно впровадити комплексне ресурсне планування, яке передбачатиме достатнє фінансування й технічну підтримку. Інвестиції у модернізацію апаратного забезпечення, оновлення програмного забезпечення та розробку нових аналітичних інструментів сприятимуть збереженню конкурентних переваг банку і підвищенню якості процесу встановлення кінцевого бенефіціарного власника.

Таким чином, джерела інформації, які використовує АТ «Сенс Банк» для встановлення кінцевого бенефіціарного власника, мають низку суттєвих недоліків, зокрема гетерогенність форматів даних, затримки у їх оновленні, обмежену доступність у деяких юрисдикціях, а також ризики, пов'язані з достовірністю інформації. Ці фактори негативно впливають на ефективність процесу ідентифікації кінцевих бенефіціарів та підвищують ймовірність

помилки у прийнятті рішень. Однак впровадження сучасних цифрових технологій, автоматизованих систем верифікації та інтеграції даних значною мірою сприяє підвищенню точності і оперативності аналітичної роботи банку.

З метою подальшого вдосконалення процесу встановлення кінцевого бенефіціарного власника рекомендується запровадити уніфіковані стандарти обробки інформації, розширити використання автоматизованих API-з'єднань, а також налагодити партнерські відносини з локальними інформаційними провайдерами. Важливим аспектом є підвищення якості верифікації даних через впровадження штучного інтелекту та посилення навчання персоналу, що дозволить мінімізувати вплив людського фактора. Комплексний підхід до модернізації інформаційної інфраструктури та ресурсного забезпечення забезпечить стабільність і конкурентоспроможність банку у сфері інформаційної безпеки.

2.4. Використання схематичного зображення структури власності клієнтів у фінансовому моніторингу АТ «Сенс Банк»

У контексті фінансового моніторингу особливої ваги набуває застосування візуалізаційних інструментів для аналізу корпоративних структур клієнтів банківських установ. У практиці АТ «Сенс Банк» графічне відображення структури власності клієнтів розглядається як ключовий елемент у процесі виявлення потенційних ризиків, пов'язаних із непрозорими схемами володіння, складними ланцюгами контролю та ознаками обходу вимог законодавства щодо ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників.

Схематичне зображення структури власності зазвичай реалізується у вигляді інтерактивних графів, у яких кожен вузол представляє окремого суб'єкта – фізичну або юридичну особу, а зв'язки між ними відображають характер правовідносин, зокрема частку участі у статутному капіталі, право управління, а також інші форми контролю. Такий підхід дозволяє здійснювати

комплексну візуалізацію взаємозв'язків, у тому числі з урахуванням непрямого володіння через посередницькі компанії або структури, зареєстровані у різних юрисдикціях.

Застосування графічних схем значно підвищує ефективність аналітичної роботи, дозволяючи аналітикам банку оперативно виявляти складні або нетипові корпоративні конфігурації, які можуть свідчити про підвищений рівень ризику у контексті фінансових операцій. Це, зокрема, стосується випадків можливої легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або спроб уникнення ідентифікації бенефіціарів. Своєчасне виявлення таких структур дозволяє ініціювати поглиблену перевірку клієнтів, надсилати запити на надання додаткових документів або обґрунтувати відмову у проведенні ризикованих операцій.

Особливого значення використання зазначеного підходу набуло після переходу АТ «Сенс Банк» у державну власність у 2023 році. В умовах публічного статусу банку та підвищених вимог до прозорості корпоративного управління, візуалізація структури власності виступає не лише інструментом внутрішнього контролю, а й засобом формування довіри з боку регуляторів, контрагентів та громадськості. На офіційному вебсайті банку оприлюднено актуальні схеми власності, що демонструють зразкову відкритість і підкреслюють орієнтацію банку на дотримання принципів доброчесності та відповідності вимогам національного та міжнародного законодавства у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Таким чином, впровадження інструментів візуалізації структури власності клієнтів є ефективним засобом посилення фінансового моніторингу, сприяє зменшенню ризиків та підвищенню прозорості діяльності банку в умовах сучасного фінансового середовища.

Сенс Банк системно впроваджує передові цифрові рішення для моделювання та аналізу складних структур власності своїх клієнтів, що відіграє критичну роль у мінімізації ризиків і забезпеченні відповідності чинним

регуляторним вимогам. У своїй діяльності банк застосовує сучасні аналітичні інструменти – зокрема Power BI, Tableau та інші платформи для обробки великих обсягів даних – які забезпечують автоматизоване збирання, синхронізацію та візуалізацію інформації щодо власників і пов’язаних між собою суб’єктів. Такі рішення дозволяють інтегрувати дані з внутрішніх систем, державних реєстрів та спеціалізованих інформаційних джерел, гарантуючи їхню актуальність і достовірність.

Технічна реалізація процесу візуалізації структури власності в АТ «Сенс Банк» ґрунтується на застосуванні сучасних аналітичних платформ, які забезпечують інтеграцію даних із внутрішніх та зовнішніх джерел. До останніх належать, зокрема, реєстри юридичних осіб, державні інформаційні системи, відкриті публічні бази даних, а також міжнародні інформаційні ресурси. Зазначені інструменти дають змогу створювати динамічні графи, які піддаються багаторівневому аналізу – від загального структурування інформації до детального дослідження окремих суб’єктів, їхньої ролі у структурі, володіння корпоративними правами, характеру взаємозв’язків та наявності ознак ризиковості.

Інтерактивність таких візуалізаційних рішень суттєво оптимізує аналітичну діяльність, дозволяючи скоротити час, необхідний для прийняття рішень, підвищити точність оцінки корпоративних зв’язків та своєчасно виявляти аномальні або підозрілі елементи у структурі власності. Зокрема, це стосується встановлення зв’язків із політично значущими особами (PEPs), суб’єктами, на яких поширюється дія міжнародних санкцій, а також особами, що можуть бути пов’язані з підвищеними репутаційними чи комплаєнс–ризиками.

Особливої актуальності та ваги набуває графічний аналіз у контексті попередньої структури власності банку, яка асоціювалася з особами, що перебували під міжнародними обмеженнями. Виявлення таких зв’язків у структурі клієнтів дає змогу вчасно вжити заходів для мінімізації потенційних

загроз, зокрема ініціювати додаткову перевірку або скоригувати відносини з відповідним клієнтом.

Окрім зазначених аналітичних переваг, використання схематичних зображень власності сприяє покращенню міжвідомчої взаємодії в межах банківської установи. Візуальні інструменти значно спрощують комунікацію між структурними підрозділами – юридичною службою, комплаєнс-відділом, департаментами фінансового моніторингу та управління ризиками. На відміну від традиційних форм звітності (таблиць, текстових документів), візуалізація забезпечує швидке і зручне визначення ключових фігур у структурі власності, встановлення ступеня контролю та формування відповідної стратегії реагування.

Ще одним важливим функціональним аспектом впровадженого рішення є динамічність відображення змін: оновлення даних про власників, включення нових суб'єктів, корекція відомостей щодо часток участі або контролюючих осіб автоматично синхронізується з візуальним представленням. Це дозволяє забезпечити актуальність інформації та відповідність чинним нормативно-правовим вимогам у сфері фінансового моніторингу.

Таким чином, візуалізація структури власності в АТ «Сенс Банк» є не лише інструментом аналітичної підтримки, а й стратегічно важливою складовою системи управління ризиками, що сприяє посиленню фінансової безпеки, забезпеченню прозорості, підвищенню ефективності внутрішнього контролю та зміцненню довіри з боку регуляторних органів та суспільства. Інтеграція сучасних інформаційних технологій у процеси комплаєнсу та фінансового моніторингу свідчить про відповідальну позицію банку та його прагнення дотримуватись високих стандартів діяльності у фінансовому секторі.

Однією з інноваційних практик Сенс Банку є застосування аналітичних алгоритмів та моделей машинного навчання, які дають змогу виявляти складні схеми контролю, включно з прихованим або опосередкованим володінням активами. Графічні структури, сформовані цими системами, візуалізують

мережу взаємин, де кожна юридична або фізична особа зображена як вузол, а зв'язки – як типи взаємодії: володіння, управління чи контроль.

Такий підхід суттєво посилює аналітичні можливості співробітників, дозволяючи швидко ідентифікувати проблемні сегменти. Автоматизація процесів аналізу власності забезпечує значну перевагу перед традиційними методами, зокрема завдяки високій швидкості обробки складних багаторівневих структур та зменшенню впливу людського чинника. Вбудовані механізми валідації, стандартизації та логічного контролю гарантують точність результатів, що є критично важливим для відповідності вимогам НБУ та міжнародним стандартам.

Сенс Банк активно застосовує мультиджерельну інтеграцію, об'єднуючи інформацію з внутрішніх баз, державних реєстрів, ЄДР, санкційних списків і баз даних бенефіціарів. Це формує єдине уніфіковане інформаційне середовище, що слугує основою для обґрунтованих управлінських рішень.

Важливим нововведенням стало залучення цифрових каналів комунікації, зокрема через мобільний застосунок Sense SuperApp. Завдяки інтеграції з бек-офісними системами, клієнти можуть самостійно оновлювати свої дані, що не лише зменшує навантаження на персонал, а й забезпечує оперативну актуалізацію інформації у візуалізованих структурах володіння.

Інтерактивні графічні рішення, які впроваджує банк, дозволяють не лише побачити загальну структуру контролю, а й глибоко аналізувати кожен її елемент: історію змін, ризикові індикатори, політичну чи санкційну приналежність. Це підвищує ефективність внутрішньої взаємодії між підрозділами – комплаєнсом, юридичним департаментом, управлінням ризиків – та покращує взаємодію з регуляторами й аудиторами.

Ключовою перевагою автоматизованих платформ є їхня масштабованість і здатність адаптуватися до нових викликів. Навіть із розширенням клієнтської бази та ускладненням власницьких структур, система зберігає стабільність і дозволяє гнучко оновлювати функціонал. Повна

аудиторська простежуваність дій і змін, які фіксуються в системі, забезпечує прозорість і контроль на всіх рівнях.

Ці програмні рішення є стратегічним активом Сенс Банку, що гарантує глибоку аналітику, динамічність, високу точність та відповідність регуляторним вимогам. Завдяки цьому банк не лише підвищує рівень контролю за фінансовими ризиками, а й зміцнює свою репутацію як технологічно розвиненої та прозорої установи.

У сучасному банківському середовищі, де кожен крок перебуває під пильним наглядом регуляторів, клієнтів і партнерів, Сенс Банк трансформував схематичне зображення структури власності з формальності на точний аналітичний інструмент. Інтерактивні мапи зв'язків між компаніями, фізичними особами, трастами та іншими юридичними утвореннями дозволяють виявляти кінцевих бенефіціарів навіть у складних ланцюгах.

Завдяки таким підходам Сенс Банк ефективно реалізує вимоги Закону України № 361–IX та постанови НБУ № 65, ідентифікуючи не лише PEPs чи осіб під санкціями, а й формуючи детальні профілі ризику. Така проактивна аналітика сприяє попередженню загроз і забезпечує фінансову безпеку не лише банку, а й держави в цілому.

Схематичні зображення структури власності стали важливим інструментом у системі фінансового моніторингу, що активно використовується в діяльності банківських установ, зокрема Сенс Банком. Їх застосування сприяє підвищенню прозорості корпоративної структури клієнтів, ефективному виявленню ризиків, пов'язаних із непрозорими ланцюгами власності, а також забезпечує відповідність нормативним вимогам щодо протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Завдяки візуальному поданню інформації аналітики банку мають можливість оперативно і точно ідентифікувати кінцевих бенефіціарних власників, включаючи ті випадки, коли вони приховані за посередництвом юридичних осіб, трастів або інших формальних утворень.

Застосування схематичних зображень структури власності у фінансовому моніторингу базується не лише на внутрішніх політиках банків, а й на нормативному регулюванні. Визначальним документом у цій сфері є наказ Міністерства фінансів України від 19.03.2021 № 163, яким затверджено Положення про форму та зміст структури власності. Відповідно до цього Положення, юридичні особи зобов'язані подавати до державного реєстратора схематичне зображення структури власності, яке відображає всіх осіб, що прямо або опосередковано володіють або контролюють компанію, незалежно від форми участі.

Цей документ чітко регламентує зміст, форму та реквізити, які має містити структура власності: відсотки участі, ланцюги контролю, ідентифікаційні дані бенефіціарів, характер впливу (прямий або непрямий), а також перелік підтверджувальних документів у разі складних схем або наявності іноземних елементів у структурі. Таким чином, Положення № 163 створює єдиний формат подання інформації для реєстраційних та фінансово-моніторингових цілей, забезпечуючи правову визначеність і прозорість.

У практиці АТ «Сенс Банк» відповідність структури власності цим вимогам набуває особливої ваги, враховуючи державну форму власності банку та публічний статус установи. Схематичне зображення, розміщене у відкритому доступі (див. рис. 2.4), повністю відповідає зазначеним нормативним критеріям, що додатково підкреслює доброчесність і прозорість корпоративного управління банку.

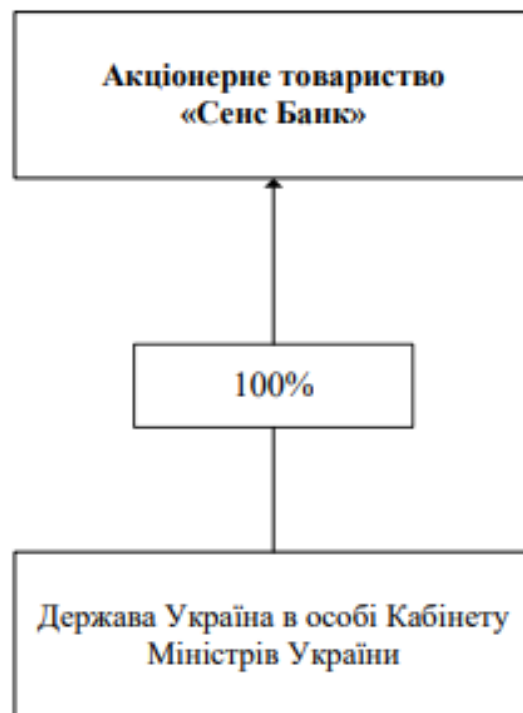
Станом на 01 січня 2025 року структура власності АТ «Сенс Банк» є надзвичайно простою, прозорою та централізованою. Єдиним акціонером банку виступає держава Україна в особі Кабінету Міністрів України, якій належить 100% акцій фінансової установи.

Такий підхід свідчить про повну державну власність, що підтверджується як текстовою частиною документа, так і наданим схематичним зображенням структури. Відсутність інших юридичних або фізичних осіб, які б володіли істотною або опосередкованою участю, знижує ризики прихованого

впливу з боку приватних осіб та забезпечує максимальний рівень прозорості в контексті системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT).

Уповноваженою особою банку, відповідальною за підписання та підтвердження достовірності поданої інформації, виступає Голова Правління – Ступак О. В. Технічне оформлення документа забезпечувалося відповідальним виконавцем – Магомедовою М. О.

Рисунок 2.4 Схематичне зображення структури власності АТ «Сенс Банк» станом на 01 січня 2025 [Джерело створено за інформацією АТ «Сенс Банк»]

Таким чином, АТ «Сенс Банк» має повністю публічну та підзвітну структуру власності, що відповідає ключовим принципам фінансової безпеки, прозорості корпоративного управління та державного контролю. Ця модель структури власності також значно спрощує процес ідентифікації кінцевого бенефіціарного власника в межах системи фінансового моніторингу, оскільки таким виступає держава Україна.

Інтеграція таких візуалізацій із внутрішніми системами банку, державними реєстрами, базами даних про бенефіціарів та спеціалізованими аналітичними платформами забезпечує створення актуальної, повної та деталізованої картини структури власності кожного клієнта. Використання сучасних цифрових інструментів, таких як Power BI або Tableau, дозволяє перетворювати великі масиви даних на інтерактивні графи, що наочно демонструють зв'язки між суб'єктами, рівні контролю та можливі ризикові елементи. Це значно спрощує процес виявлення потенційно підозрілих зв'язків, включаючи зв'язки з політично значущими особами, суб'єктами, що перебувають під санкціями, або мають негативну репутацію.

Схематичні зображення структури власності використовуються не лише на етапі ідентифікації клієнта, а й у процесі постійного моніторингу змін у його корпоративній структурі. Автоматизовані системи банку забезпечують безперервне оновлення інформації, фіксування появи нових учасників структури, зміни у статусі бенефіціарів або виявлення аномалій. У разі виявлення ризикових змін система автоматично сповіщає відповідальних співробітників, що дає змогу своєчасно реагувати та ініціювати додаткові заходи контролю. Такий підхід забезпечує високу ефективність у виявленні й попередженні використання банку в схемах відмивання коштів і фінансування терористичної діяльності.

Окрім внутрішнього використання, графічні моделі структури власності відіграють важливу роль у взаємодії банку з регуляторними органами та аудиторами. Вони дозволяють наочно і чітко продемонструвати відповідність вимогам законодавства, забезпечуючи прозорість та обґрунтованість управлінських рішень. Використання інтерактивних візуалізацій значно підвищує якість комунікації з контролюючими органами, сприяючи зміцненню репутації банку як суб'єкта, що дотримується найвищих стандартів прозорості та підзвітності.

У контексті діяльності Сенс Банку, який є системно важливою установою, інтеграція таких інструментів в операційні та комплаєнс-процеси

відповідає як національним, так і міжнародним вимогам фінансового моніторингу, включаючи стандарти FATF. Це дає змогу ефективно реалізовувати комплекс заходів з управління ризиками, пов'язаними з клієнтами, забезпечувати належний контроль і прийняття обґрунтованих рішень щодо початку, продовження чи припинення ділових відносин. Таким чином, схематичні зображення структури власності стають не лише елементом технічної аналітики, а й інструментом стратегічного управління ризиками у сфері фінансової безпеки банку.

Незважаючи на очевидні переваги використання схематичних зображень структури власності, на практиці фінансового моніторингу, застосування цього інструменту супроводжується низкою обмежень і недоліків, що потребують критичного осмислення та врахування в процесі удосконалення комплаєнс-процедур.

Насамперед, слід зазначити, що ефективність схематичного відображення структури власності значною мірою залежить від повноти та достовірності вихідних даних. У випадках, коли клієнт подає неповну або викривлену інформацію, а також за відсутності відкритого доступу до консолідованих міжнародних реєстрів бенефіціарної власності, побудовані графічні моделі можуть бути неточними або маніпулятивними. Особливу складність становлять ситуації, пов'язані з використанням офшорних юрисдикцій, номінальних власників або складних корпоративних конструкцій, які свідомо створюються для ускладнення процесу ідентифікації кінцевого бенефіціара. За таких умов навіть найбільш розвинені інструменти візуалізації не здатні забезпечити повну прозорість та об'єктивність аналітичних висновків.

Крім того, варто враховувати ризики надмірної автоматизації процесів побудови схем структури власності. Автоматизовані системи, хоч і забезпечують швидке оновлення інформації, нерідко демонструють обмежені можливості щодо інтерпретації контексту та виявлення прихованих зв'язків, які потребують аналітичного судження людини. Це може призводити до

хибнопозитивних або хибнонегативних висновків, що негативно впливають на якість прийняття управлінських рішень у сфері фінансового моніторингу.

Ще одним недоліком є обмежена адаптивність схематичних моделей до швидких змін у корпоративній структурі клієнта. Часті трансформації, злиття, поглинання або реорганізації вимагають постійного актуалізування інформації, що створює додаткове навантаження на відповідальні підрозділи банку та підвищує ризик пропущених або несвоєчасно врахованих змін у структурі власності. У свою чергу, це може призводити до порушення принципу безперервного моніторингу та ослаблення контролю за ризиковими клієнтами.

Окремої уваги заслуговують питання захисту персональних даних, які виникають у процесі збирання, обробки та візуалізації інформації про власників та пов'язаних осіб. У разі неналежного забезпечення кібербезпеки, обмеженого доступу або витоку даних можливе несанкціоноване використання конфіденційної інформації, що суперечить принципам доброчесності, законності та збереження банківської таємниці.

Зрештою, слід констатувати, що застосування схематичних зображень структури власності потребує високого рівня кваліфікації персоналу, здатного не лише працювати з відповідними аналітичними інструментами, а й здійснювати глибоку інтерпретацію отриманих даних. У разі відсутності належної підготовки спеціалістів існує ризик формального підходу до аналізу, коли візуалізація виконується як технічна вимога, а не як засіб реального розуміння клієнтської структури та пов'язаних ризиків.

Таким чином, попри свою високу аналітичну цінність, схематичні зображення структури власності не можуть розглядатися як самодостатній інструмент у системі фінансового моніторингу. Їх ефективне використання потребує комплексного підходу, що передбачає інтеграцію з іншими джерелами інформації, експертний аналіз, постійне оновлення даних та дотримання вимог інформаційної безпеки.

З метою підвищення ефективності використання схематичних зображень структури власності в системі фінансового моніторингу та

мінімізації виявлених недоліків доцільно впровадити низку організаційних, технологічних та нормативних заходів, які забезпечать більш комплексний, надійний та адаптивний підхід до аналізу структури володіння та контролю.

Насамперед, необхідно забезпечити доступ до достовірних і консолідованих джерел інформації щодо юридичних осіб та їх бенефіціарів шляхом розширення міжнародного співробітництва та інтеграції з глобальними інформаційними платформами. Зокрема, доцільним є приєднання до транскордонних ініціатив, спрямованих на обмін даними про кінцевих бенефіціарів, таких як Beneficial Ownership Data Standard (BODS) або ініціативи, що підтримуються FATF. Такий підхід дозволить зменшити ризики, пов'язані з використанням офшорних схем та номінального володіння, а також підвищить якість вихідних даних для побудови графічних моделей.

У контексті протидії обмеженням автоматизованих систем доцільно впроваджувати комбіновані підходи, що поєднують технології машинного навчання з експертною оцінкою. Використання алгоритмів штучного інтелекту з можливістю адаптивного навчання на прикладах реальних кейсів у поєднанні з професійною аналітичною валідацією дозволить мінімізувати хибні інтерпретації та забезпечити більш точне виявлення прихованих зв'язків між учасниками корпоративної структури.

З метою забезпечення актуальності схем структури власності необхідно розробити механізми регулярного оновлення даних, що ґрунтуються на інтеграції внутрішніх банківських систем з державними реєстрами юридичних осіб, відкритими базами даних та комерційними аналітичними платформами. Важливою є також розробка внутрішніх процедур щодо обов'язкової перевірки актуальності схематичних моделей у разі настання певних тригерів ризику, таких як зміна засновників, керівного складу або істотних фінансових потоків.

У сфері захисту персональних даних та забезпечення інформаційної безпеки необхідно дотримуватись принципів конфіденційності та законності, запроваджуючи багаторівневі системи контролю доступу, протоколи шифрування, а також аудит дій користувачів, які працюють із чутливою

інформацією. Крім того, слід забезпечити відповідність внутрішніх політик обробки даних вимогам національного та міжнародного законодавства у сфері персональних даних та банківської таємниці.

Важливим аспектом удосконалення аналітичного процесу є інституціоналізація системи підвищення кваліфікації персоналу, що працює у сфері фінансового моніторингу. Рекомендується запровадження спеціалізованих тренінгів, курсів та сертифікаційних програм, орієнтованих на опанування методології аналізу корпоративних структур, візуалізаційних технологій та інструментів комплаєнс-аналітики. Такий підхід сприятиме формуванню у персоналу здатності до критичного аналізу складних схем власності, виявлення атипових зв'язків та формування обґрунтованих висновків щодо рівня ризику клієнта.

Таким чином, ефективне усунення виявлених недоліків у застосуванні схематичних зображень структури власності потребує не лише технічного вдосконалення відповідних інструментів, але й впровадження системного підходу до управління інформацією, нормативного регулювання, розвитку людського капіталу та забезпечення міжнародної співпраці. Лише за таких умов можливо сформувати надійну, прозору та гнучку систему ідентифікації бенефіціарів, що відповідатиме сучасним викликам фінансової безпеки.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи на тему «Бенефіціарна власність клієнтів в системі протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення АТ «Сенс Банк»» було досягнуто поставлену мету, яка полягала в теоретичному узагальненні, аналізі нормативних підходів і розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу ідентифікації кінцевих бенефіціарних власників як ключового елементу системи фінансового моніторингу.

У першому розділі розглянуто теоретико–правові засади поняття бенефіціарної власності, її місце в архітектоніці фінансової прозорості та її роль у протидії відмиванню коштів. Встановлено, що встановлення КБВ є не лише формальною вимогою законодавства, а й критично важливою складовою процесу належної перевірки клієнтів, особливо в умовах ускладнення корпоративних структур, поширення офшорних схем та використання номінальних власників.

Проаналізовано нормативну базу, включаючи закон України № 361–ІХ, методологію КМУ № 1011, положення FATF та директиву ЄС 2015/849, які закріплюють вимоги до ідентифікації КБВ, форм документального підтвердження, застосування ризик–орієнтованого підходу та цифровізації процесів верифікації. Визначено, що ефективне встановлення КБВ передбачає поєднання формального аналізу часток у капіталі з виявленням фактичного контролю та впливу на управлінські рішення.

У другому розділі проаналізовано практичну діяльність АТ «Сенс Банк» у сфері фінансового моніторингу, зокрема політику банку щодо встановлення КБВ, перевірки клієнтів, пов'язаних з політично значущими особами (PEP), використання відкритих джерел інформації та побудови схем корпоративної структури. Встановлено, що банк активно впроваджує сучасні підходи до перевірки клієнтів, але при цьому стикається з типовими

проблемами: фрагментарністю інформації, низькою якістю первинних документів від клієнтів, відсутністю повноцінного доступу до міжнародних реєстрів.

Ідентифіковано ключові ризики, зокрема: подання фіктивної інформації про КБВ, використання непрозорих структур з іноземними компонентами, складність верифікації трастів та номінальних власників. Визначено, що людський фактор, формальний підхід до перевірки, а також недосконалість технічної інтеграції інформаційних систем є джерелами потенційних загроз для надійності фінансового моніторингу.

У межах дослідження запропоновано низку практичних рекомендацій:

1. Удосконалення внутрішньої політики перевірки КБВ із застосуванням алгоритмів штучного інтелекту та аналітичних платформ.
2. Розширення джерел перевірки, включаючи глобальні реєстри бенефіціарів, інтеграцію з іноземними базами даних та платформами на кшталт Open Ownership.
3. Стандартизація схем структури власності в електронному вигляді з автоматизованим виявленням ознак номінальності чи фіктивності.
4. Розвиток персоналу банку через навчання щодо ідентифікації ризиків, що стосуються приховування КБВ.

Результати роботи свідчать, що ефективне виявлення та перевірка бенефіціарної власності клієнтів є не лише регуляторним обов'язком, а й ключовим фактором стабільності та прозорості фінансової системи в цілому. Підвищення якості ідентифікації КБВ сприяє боротьбі з фінансовими зловживаннями, укріплює довіру до банківських установ і дозволяє Україні гармонізувати фінансове законодавство з міжнародними стандартами FATF та ЄС.

Таким чином, кваліфікаційна бакалаврська робота доводить, що посилення ролі ідентифікації бенефіціарів, удосконалення нормативних процедур та цифровізація фінансового моніторингу є критичними передумовами для успішної протидії відмиванню коштів та зміцнення економічної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Уманців Г.В. Холдингові компанії та промислово–фінансові групи у сучасній економіці: Монографія. – К.: ВІРА–Р; Альтерпрес, 2002. – 429 с.
2. Дехтяр Н.А. Оцінка ефективності управління інтегрованими виробничими формуваннями з урахуванням специфіки структури власності в Україні. Вісник української академії банківської справи. 2005. № 2. URL: http://www.lib.academy.sumy.ua/library/Article%5CDekhhtiar_7.pdf
3. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations. 2012. URL: www.fatfgafi.org/recommendations.html.
4. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and 189 of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&rid=2>.
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 року № 361–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361–20#Text>.
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення регулювання кінцевої бенефіціарної власності та структури власності юридичних осіб : Закон України від 6 вересня 2022 року № 2571–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2571–20#Text>
7. Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни. Закон України від 03.03 2022 № 2115–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115–20#Text>
8. Про затвердження Методології визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника: Постанова КМУ і НБУ від 19.09 2023 № 1011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1011–2023–п#Text>

9. Абесінова О. К. Організаційні аспекти розкриття інформації про бенефіціарну власність юридичних осіб. Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України : зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.–практ. конф. 8 груд. 2023 р. / М–во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун–т ім. Вадима Гетьмана, Ф–т обліку та податк. менеджменту [та ін.] ; [редкол.: М. І. Бондар (голова) та ін.]. Електрон. текст. дані. Київ : КНЕУ, 2023. С. 131–134.

10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702–VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 50–51. Ст. 2057 (втратив чинність).

11. Про затвердження Методології визначення юридичною особою кінцевого бенефіціарного власника : постанова Кабінету Міністрів України та Національного банку України від 19.09.2023 № 1011. *Офіційний вісник України*. 2023. № 93. Ст. 99.

12. Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання і нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство фінансів України : наказ Міністерства фінансів України від 07.06.2024 № 282. *Офіційний вісник України*. 2024. № 68. Ст. 4099.

13. Гаркуша Ю., Раков А. Соціальне підприємництво як інструмент відновлення України: Форум стейкхолдерів розвитку соціального підприємництва (м. Чернігів, 16 вересня 2024 р.) : тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С. 136–138.

14. Дмитренко Т. Л. Типологізація протизаконних схем у фінансовому секторі. *Науковий, виробничо–практичний журнал Інституту розвитку фондового ринку «Ринок цінних паперів України»*. 2017. № 19. С. 61–73.

15. Гаєвський І. М. Проблема прозорості бенефіціарної власності в Україні. Тіньова економіка: світові тенденції та українські реалії [Текст] :

матеріали міжвідомчої наук.–практ. конф. (Київ, 23 черв. 2017 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, В. І. Шакур та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 34–37.

16. Внукова Н. М. Ризик–орієнтований підхід і використання типологій у системі фінансового моніторингу. 25 років становлення Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ: славетна історія та горизонти майбутнього: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (21–22 лютого 2020 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2020. С. 337–339.

17. Доценко Т. В. Удосконалення системи фінансового моніторингу як інструмент забезпечення економічної безпеки національної економіки : дис. ... д-ра філософії : 051. Суми, 2021. 305 с.

18. Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року : постанова Правління Національного Банку України від 18.06.2015 № 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500–15#Text>

19. Типологічне дослідження «Кіберзлочинність та відмивання коштів» (2013 рік). URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/2013%2012%2025_tipolog2013.pdf

20. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 5–6. Ст. 30.

21. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : постанова Правління НБУ від 19.05.2020 № 65. *Офіційний вісник України*. 2020. № 60. Ст. 226.

22. Про затвердження Положення про реалізацію спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) : постанова Правління НБУ від 11.05.2023 № 65. *Офіційний вісник України*. 2023. № 52. Ст. 95.

23. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 № 1644–VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст. 2018.

24. Сорок Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) від 25.09.2003. *Урядовий кур'єр*. 2003. № 179.

25. The Wolfsberg Anti-Money Laundering Principles. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/eb027291/full/html>

26. Короткий огляд політики протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом / Знай Свого Клієнта АТ «Сенс Банк». URL: <https://sensebank.ua/upload/Summary-AML-KYC-Policies-ua.pdf>

27. Керівні настанови щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників. URL: <https://surl.li/nygahy>

28. Особливості ділових відносин з політично значущими особами (PEP). URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/10_pr_2020-11-20.pdf?v=4

29. Монографія: «Фінансовий моніторинг: теорія та практика» <https://finmonitoring.in.ua/wp-content/uploads/2021/01/monografiya-rop-mono.pdf>

30. Аналітичний звіт: «Розкриття кінцевих бенефіціарних власників в Україні: проблеми та перспективи» <https://case-ukraine.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/Beneficiaries-report-2020.pdf>

31. Наказ Міністерства фінансів України від 19.03.2021 № 163 «Про затвердження Положення про форму та зміст структури власності» (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 08.06.2021 за №768/36390) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0768-21#Text>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця – Етапи процесу ідентифікації та верифікації КБВ

Етап	Опис
1. Виявлення структури власності	Отримання інформації про засновників, учасників, пов'язаних осіб.
2. Аналіз ланцюга власності	Встановлення рівнів контролю над юридичною особою.
3. Збір документів	Отримання установчих документів, виписок, витягів.
4. Систематизація інформації	Створення схематичних схем власності, заповнення форм КБВ.
5. Моніторинг змін	Регулярна перевірка та оновлення інформації.

Джерело: згруповано автором за інформацією з відкритих джерел

Додаток Б

Таблиця – Типові схеми та ознаки відмивання коштів через КБВ

Тип схеми	Основні ознаки	Ризикові індикатори
Фіктивні підприємства	Наявність компаній без фактичної діяльності	Низький оборот, відсутність персоналу
Офшорні структури	Реєстрація компаній у юрисдикціях з низькою прозорістю	Відсутність публічного реєстру
Номінальні особи	Залучення підставних осіб до структури	Збіг адрес, відсутність управлінського впливу

Джерело: згруповано автором за інформацією з відкритих джерел

Додаток В

Таблиця – Організаційна структура фінансового моніторингу в АТ «Сенс Банк»

Підрозділ банку	Функції фінансового моніторингу	Відповідальність
Відділ комплаєнсу	Контроль за дотриманням законодавства	Формування політик і процедур
Внутрішній аудит	Перевірка ефективності моніторингу	Надання звітів керівництву
Аналітичний центр	Оцінка ризиків, перевірка клієнтів	Визначення підозрілих операцій

Джерело: згруповано автором за інформацією з відкритих джерел

Додаток Г

Таблиця – Категорії клієнтів з підвищеним ризиком та методи перевірки

Категорія	Критерії	Додаткові заходи перевірки
РЕР	Посадові особи державного рівня	Поглиблена перевірка, розширене анкетування
Члени сім'ї РЕР	Особи, пов'язані родинними зв'язками	Аналіз операцій, підтвердження доходів
Пов'язані особи	Особи з діловими або особистими зв'язками	Моніторинг транзакцій, перевірка зв'язків

Джерело: згруповано автором за інформацією АТ «Сенс Банк»

Додаток Д

Таблиця – Інформаційні джерела які використовує АТ «Сенс Банк» для встановлення КБВ

Джерело	Тип інформації	Особливості використання
ЄДР (як для юридичних та фізичних осіб)	Дані про засновників, учасників	Доступний онлайн, частково автоматизований
OpenOwnership (Відкрита власність)	Міжнародні дані про КБВ	Містить схематику володіння
Реєстри РЕР	Перелік публічних осіб	Необхідне регулярне оновлення
Бази даних банку	Інформація з КУС/AML профілю	Внутрішнє використання, інтеграція з CRM

Джерело: згруповано автором за інформацією з відкритих джерел

Джерело: згруповано автором за інформацією з відкритих джерел

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ**

**ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ОПОДАТКУВАННЯ
ТА ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ:
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ**

Збірник матеріалів

**X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

25 квітня 2025 року

РОЗДІЛ 4. ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВОЮ І ПІДПРИЄМСТВОМ

<i>Dobrohurska K.D.</i>	Problems and prospects of individual income taxation	171
<i>Fedun M.V.</i>	Money laundering: essence, typical schemes	173
<i>Litvyniuk A.</i>	Accounting policy as a tax planning tool	175
<i>Shapovalov M.</i>	Tax management in business	177
<i>Dabizha O.</i>	Depreciation methods of fixed assets as a tax optimization tool	179
<i>Vasylenko R.</i>	Tax management as a tool for enterprise economic security	181
<i>Zaporozhets V.</i>	Impact of inventory valuation methods on the tax burden of agricultural enterprises	183
<i>Алексєєнко А.О.</i>	Національні особливості стягнення податків із заробітної плати	185
<i>Бойко А.І.</i>	Фінансовий моніторинг як інструмент протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом	187
<i>Вовк А.В.</i>	Податкова застава як інструмент забезпечення податкового боргу	188
<i>Гончар А.В.</i>	Структура власності та бенефіціарна власність у фінансовому моніторингу	191
<i>Гурінчук В.В.</i>	Реформування податкової системи України	193
<i>Закарлюка В.О.</i>	Податковий менеджмент та фінансовий моніторинг в управлінні державою і підприємством	195
<i>Запісецька С.П.</i>	Методи оцінки вибуття запасів в контексті податкового планування	197
<i>Кабанець А.В.</i>	ЄСВ у податковій системі України	199
<i>Клезь Г.С.</i>	Система податкового менеджменту малого бізнесу в контексті економічної безпеки: інструменти контролю та цифрові рішення	201
<i>Кулага Р.О.</i>	Фіскальні новації спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності	203
<i>Ласюк А.В.</i>	Національна оцінка ризиків: практичне значення для суб'єктів первинного фінансового моніторингу	205
<i>Лиманський Є.І.</i>	Підприємства паливно-енергетичного комплексу – пріоритетні об'єкти фінансового моніторингу	207
<i>Луферова О.В.</i>	Новації у розрахунках з бюджетом у 2025 році на спрощеній системі оподаткування	210
<i>Мазуренко А.І.</i>	Облікове інформаційне забезпечення господарських процесів як елемент фінансового моніторингу	212
<i>Маляренко М.В.</i>	Основні види ризиків у банківській діяльності та їх вплив на фінансовий моніторинг	214
<i>Мартінова К.О., Редька М.І.</i>	Фінансовий моніторинг та контролінг: точки перетину в системі податкової безпеки підприємства	216
<i>Марченко Д.О.</i>	Використання ризик – орієнтованого підходу при проведенні фінансового моніторингу	218
<i>Моголівець В.І.</i>	Мінімізація податкових ризиків підприємства з податку на додану вартість	220
<i>Навроцька Я.Б.</i>	Особливості обліку розрахунків з бюджетом за податками та платежами підприємства у 2025 році	222

УДК 336.763:347.7:343.35

Гончар А.В.,

*студентка ф-ту ОПМ, 4 курсу, спец. 071 «Облік і оподаткування»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник – Ловінська Л.Г. – д. е. н.,
завідувач кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу
імені Миколи Чумаченка*

СТРУКТУРА ВЛАСНОСТІ ТА БЕНЕФІЦІАРНА ВЛАСНІСТЬ У ФІНАНСОВОМУ МОНІТОРИНГУ

В умовах посилення глобальної фінансової прозорості особливу увагу приділяють визначенню кінцевих бенефіціарних власників (КБВ), оскільки саме вони можуть мати фактичний контроль за прийняттям фінансових рішень, залишаючись при цьому в тіні юридичних структур. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів...» встановлює, що КБВ — це фізична особа, яка здійснює прямий або опосередкований вплив над компанією чи іншим правовим утворенням, у тому числі через частку в статутному капіталі, право голосу, управління активами або інші механізми впливу [1].

Згідно з положеннями пункту 30 статті 1 Закону [1], ідентифікація КБВ залежить від типу правового утворення. Для юридичної особи – це фізична особа, яка фактично здійснює контроль над її діяльністю, зокрема шляхом володіння істотною часткою або через ланцюг контролю. Для трастів кінцевими бенефіціарами визнаються засновники, довірчі власники, вигодоодержувачі або особи, які контролюють діяльність трасту через подібні механізми. Аналогічні підходи застосовуються до інших правових форм, подібних до трастів.

Законодавство визначає, що юридична особа може мати одного КБВ при дотриманні визначених критеріїв, а в трастових структурах допускається участь групи вигодоодержувачів, що наразі не конкретизовано у чинному формулюванні поняття. Методичні рекомендації Мінфіну також вказують на необхідність комплексного аналізу структури власності для запобігання встановлення особи, яка реально контролює діяльність юридичної особи [2].

Прямий вплив фізичної особи реалізується шляхом безпосереднього володіння 25 % + капіталу - лише верхівка айсберга в системі впливу бенефіціарів. У свою чергу, опосередкований вплив здійснюється через пов'язані особи чи структури та проявляється, зокрема, у праві контролю активів, отриманні доходу, впливі на склад органів управління, ухваленні управлінських рішень або інших формах фактичного контролю суб'єкта.

Таким чином, кінцевим бенефіціаром може вважатися особа, яка не має формального володіння 25 % капіталу, проте має фактичний вплив на управління діяльністю компанії. Закон також визнає можливість відсутності

КБВ у юридичної особи, а формальні власники часток можуть не визнаватися бенефіціарами, якщо вони є номінальними посередниками, агентами або довіреними особами.

Встановлення КБВ є важливим для запобігання використанню юридичних осіб, трастів, інших структур або фізичних осіб з метою відмивання коштів, фінансування тероризму чи розповсюдження зброї масового знищення. Надання достовірної інформації щодо КБВ значно зменшує ризик зловживань, адже унеможливорює прихований контроль через номінальних власників або підставних осіб.

Особливої уваги потребують політично значущі особи (PEPs), які можуть здійснювати транзакції, реалізовані через каскад фіктивних структур для збереження анонімності, уникаючи належного фінансового контролю. Це посилює ризики зловживань, у тому числі у сфері корупційних і транскордонних фінансових злочинів.

З огляду на зазначене, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані в процесі належної перевірки встановлювати КБВ своїх клієнтів. Відкритість і прозорість інформації про КБВ сприяє виявленню незаконної діяльності, тоді як її відсутність створює підґрунтя для фінансових зловживань, включаючи ухилення від оподаткування, фінансування тероризму та інші загрози. Таким чином, ідентифікація та розкриття КБВ є центральним елементом системи протидії фінансовим правопорушенням.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 25. Ст. 171.
2. Методичні рекомендації щодо розкриття інформації про кінцевого бенефіціарного власника: наказ Міністерства фінансів України від 19.03.2021 № 163.